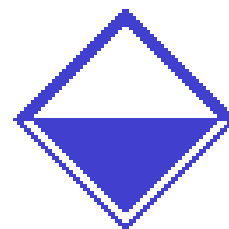

EMN
Eiropas migrācijas tīkls

**LATVIJAS SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS UN
VESELĪBAS APRŪPES PIEEJAMĪBA MIGRANTIEM.
POLITIKA UN PRAKSE.**

Rīga, 2014.gada februāris

Ar Eiropas Savienības Padomes 2008.gada 14.maija lēmumu Nr.2008/381/EK izveidots Eiropas migrācijas tīkls, kura mērķis ir pildīt Eiropas Savienības un dalībvalstu institūciju informācijas vajadzības, sniedzot aktuālu, objektīvu, uzticamu un salīdzināmu informāciju par migrācijas un patvēruma jomu, tādā veidā atbalstot Eiropas Savienības politikas veidošanu minētajās jomās. Eiropas migrācijas tīklu izmanto arī, lai sabiedrībai nodrošinātu informāciju par šiem jautājumiem.

Tīklu veido Eiropas Komisija un dalībvalstu nozīmēti kontaktpunkti. Katrs kontaktpunkts izveido valsts migrācijas tīklu.

Katrs valsts kontaktpunkts sagatavo izpētes darbus, kuru tēmas ir noteiktas attiecīgā gada darba programmā. Izpētes darbu tēmas ir saistītas ar trešo valstu valstspiederīgo migrācijas jomu. Izpētes darba pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta.

Eiropas migrācijas tīkla Latvijas kontaktpunkts ir Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde.

Kontakti:

Čiekurkalna 1.līnija 1, k-3,
Rīga, Latvija, LV-1026
Tālrunis: +371 67219492
Fakss: +371 67219431
E-pasts: emn@pmlp.gov.lv
Tīmeklis: www.emn.lv

Darba autori:

Ilze Siliņa-Osmāne, Eiropas migrācijas tīkla
Latvijas kontaktpunkta eksperte

Ilva Ieviņa, Eiropas migrācijas tīkla
Latvijas kontaktpunkta koordinatore

Iveta Suraka, Valsts sociālās apdrošināšanas
aģentūras Pabalstu metodiskās vadības daļas
vecākā eksperte

Eksperte: Ilze Briede, Pilsonības un migrācijas lietu
pārvaldes Migrācijas nodaļas vadītāja

Recenzente: Maira Roze, Pilsonības un migrācijas lietu
pārvaldes priekšnieka vietniece

Šis projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija atspoguļo vienīgi autoru uzskatus, un Eiropas Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

SATURS

SATURS	3
KOPSAVILKUMS	4
1. IEVADS	7
1.1. Mērķi	8
1.2. Definīcijas	8
1.3. Metodoloģija	11
2. PĀRSKATS PAR VALSTS SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMU UN KĀ TO PIEMĒRO MIGRANTIEM NO TREŠAJĀM VALSTĪM	13
3. VALSTS NOTEIKUMI PAR SOCIĀLĀS DROŠĪBAS ATBALSTA SISTĒMAS PIEEJAMĪBU TREŠO VALSTU PILSOŅIEM	30
4. ADMINISTRATĪVĀ PRAKSE, KAS IETEKMĒ SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS PIEEJAMĪBU TREŠO VALSTU PILSOŅIEM	32
5. SOCIĀLĀS DROŠĪBAS ĀRĒJIE ASPEKTI	35
6. PIEMĒRU IZPĒTE	41
7. STATISTIKA PAR SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS IZMAKSĀM SAISTĪBĀ AR MIGRĀCIJU	45
8. SECINĀJUMI	48
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	51

KOPSAVILKUMS

Izpētes darba *Latvijas sociālās drošības (social security) sistēmas un veselības aprūpes pieejamība migrantiem. Politika un prakse* vispārīgais mērķis ir raksturot politiku un administratīvo praksi, kas regulē sociālās drošības pasākumu, un veselības aprūpes pakalpojumu, pieejamību trešo valstu pilsoņiem.

Latvijas pilsoņi un nepilsoņi var saņemt valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumus, sociālos pabalstus, kā arī sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību. **Valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumus** var saņemt personas, kas veikušas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas (kā arī personas par kurām no valsts pamatbudžeta un valsts sociālās apdrošināšanas speciālajiem budžetiem tiek veiktas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas), kā arī personas, kuras brīvprātīgi pievienojušās valsts sociālajai apdrošināšanai un to apgādībā esošas personas. **Valsts sociālo pabalstu** var saņemt noteiktas iedzīvotāju kategorijas, gadījumos, kad personas nespēj gūt ienākumus. **Sociālos pakalpojumus** var saņemt iedzīvotāji, kuriem ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ (sociālās aprūpes pakalpojumi), nepieciešams atjaunot vai uzlabot sociālās funkcionēšanas spējas, lai nodrošinātu sociālā statusa atgūšanu un iekļaušanos sabiedrībā (sociālās rehabilitācijas pakalpojumi) vai nepieciešams veicināt vai atjaunot savas sociālās funkcionēšanas spējas un radīt veiksmīgai sociālai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus (sociālā darba pakalpojums), kā arī personas ar invaliditāti, kurām nepieciešams apgūt jaunu profesiju, atjaunot vai attīstīt profesionālās zināšanas, lai iekļautos darba tirgū (profesionālās rehabilitācijas pakalpojumi). **Sociālo palīdzību** var saņemt krīzes situācijā nonākušas trūcīgas un maznodrošinātas ģimenes, lai apmierinātu to pamatvajadzības un veicinātu darbaspējīgo personu līdzdarbību savas situācijas uzlabošanā.

Būtiskākais kritērijs, kas nosaka sociālās drošības sistēmas pakalpojuma pieejamību trešo valstu pilsoņiem ir saņemtās uzturēšanās atļaujas veids un trešās valsts pilsoņa nodarbinātība.

Latvijā nodarbinātie trešo valstu pilsoņi neatkarīgi no to uzturēšanās atļauju veida, var saņemt šādus sociālās apdrošināšanas pakalpojumus: slimības pabalstu, maternitātes un paternitātes pabalstu, invaliditātes pensiju, apgādnieka zaudējuma pensiju, apbedīšanas pabalstu, atlīdzību par darbspēju zaudējumu, atlīdzību par papildus izdevumiem un pakalpojumiem ārstēšanās periodā, vecāku pabalstu, vecuma pensiju, bezdarbnieka pabalstu. Sociālās apdrošināšanas pakalpojumus Latvijā nodarbinātie trešo valstu pilsoņi var saņemt uz līdztvērtīgiem noteikumiem kā Latvijas pilsoņi un nepilsoņi.

Trešās valsts pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un to bērni iekļaujas sociālās drošības sistēmā un saņem veselības pakalpojumus līdztvērtīgi Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem. Savukārt trešās valsts pilsoņi ar termiņuzturēšanās atļaujām ir tiesīgi saņemt tikai daļu no visa sociālās drošības sistēmas atbalsta veidu klāsta, kas ir pieejams trešās valsts pilsoņiem ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem.

Ieviešot Eiropas Savienības direktīvas, Latvijas normatīvajos aktos, atsevišķām trešo valstu pilsoņu grupām, kurām ir termiņuzturēšanās atļaujas, ir iestrādātas tiesības saņemt vairākus sociālos pabalstus un veselības pakalpojumus, kas nav pieejami visiem trešo valstu pilsoņiem ar termiņuzturēšanās atļaujām. Piemēram, personas, kas ir cilvēku tirdzniecības upuri, var saņemt valsts apmaksātu neatliekamo medicīnisko palīdzību un ārstniecības personu konsultācijas.

Latvijas pilsoņu un nepilsoņu laulātie, kuriem ir izsniegtas termiņuzturēšanās atļaujas, var izmantot plašāku veselības pakalpojumu klāstu, kas tiek segts no valsts budžeta līdzekļiem nekā pārējie trešo valstu pilsoņi, kuri ir saņēmuši termiņuzturēšanās atļaujas.

Latvijas noslēgtie līgumi ar trešajām valstīm sociālās drošības jomā paredz atsevišķu trešo valstu pilsoņiem plašākas tiesības uz Latvijas veselības aprūpes pakalpojumiem (Ukraina) un pabalstiem (Krievija, Baltkrievija un Ukraina).

Latvijā nav liels trešo valstu pilsoņu nodarbināto skaits - 2012.gadā Latvijā trešo valstu pilsoņiem tika izsniegtas 2695¹ darba atļaujas.

Latvijas imigrācijas politika ir vērsta uz vietējā darba tirgus aizsardzību, nosakot trešās valsts pilsonim minimālās izmaksājamās algas apmēru (Latvijā strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa iepriekšējā gadā). Tātad valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumi tiek finansēti no trešās valsts pilsoņa valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām.

Darba specifiskācijā ir izvirzīta hipotēze, ka ne visi sociālās drošības sistēmas atbalsta veidi un veselības aprūpes pakalpojumi, kas pieejami Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņiem², ir attiecināmi arī uz šajā dalībvalstī dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem. Izpētes darbā tika noskaidrotas šīs atšķirības un apstiprinājās izvirzītā hipotēze.

¹ Datu avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. Dati uz 2013.gada 1.janvāri.

² Latvijā pilsoņiem un nepilsoņiem ir vienādas tiesības uz sociālās drošības atbalsta veidiem un veselības aprūpes pakalpojumiem.

1. IEVADS

Izpētes darbs izstrādāts, pamatojoties uz Eiropas Komisijas un Eiropas migrācijas tīkla nacionālo kontaktpunktu izstrādāto un apstiprināto specifikāciju. Eiropas migrācijas tīkla nacionālo kontaktpunktu izstrādātajos izpētes darbos iekļauto informāciju Eiropas Komisija apkopo sintēzes ziņojumā, kas nosaka līdzīgo un atšķirīgo starp tiesību aktiem un administratīvo praksi dažādās dalībvalstīs.

Izpētes darba uzdevums ir raksturot sociālās drošības sistēmu un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību trešo valstu pilsoņiem, informēt par valsts sociālo politiku un raksturot administratīvo praksi, kas ietekmē trešo valstu pilsoņu piekļuvi sociālās drošības sistēmas atbalstam, kā arī sniegt pabalstu piešķiršanas piemēru izpēti.

Izpētes darba objekts ir trešās valsts pilsonis ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju un trešās valsts pilsonis ar termiņuzturēšanās atļauju. Pētījuma jomā neietilpst mobilie trešo valstu pilsoņi, jo šo personu tiesības regulē citi noteikumi; studenti, bēgļi un patvēruma meklētāji, jo šo kategoriju personu tiesības analizētas nesen veiktos Eiropas migrācijas tīkla izpētes darbos.

Darba specifikācijā ir izvirzīta hipotēze, ka ne visi sociālās drošības sistēmas atbalsta veidi un veselības aprūpes pakalpojumi, kas pieejami Eiropas Savienības dalībvalsts pilsoņiem, ir attiecināmi arī uz šajā dalībvalstī dzīvojošajiem trešo valstu pilsoņiem. Izpētes darbā tiek noskaidrotas šīs atšķirības.

Pētījuma mērķauditorija ir rīcībpolitikas veidotāji valsts un pašvaldību institūcijās, kuri nodarbojas ar sociālās drošības un migrācijas normatīvo aktu izstrādi un īstenošanu, eksperti un pētnieki augstskolās, kuri strādā ar migrācijas un sociālās drošības/ labklājības politikas mijiedarbības jautājumiem, nevalstiskās organizācijas, kā arī citi interesenti. Pētījums sniegs visaptverošu informāciju par esošo situāciju sociālās drošības sistēmas un veselības aprūpes pakalpojumu pieejamībā migrantiem un sekmēs politikas veidošanu sociālās drošības un veselības politikas jomā, lai risinātu imigrējošo personu, it īpaši nodarbinātu migrantu vajadzības, vienlaikus nodrošinot, ka šie imigranti nekļūst par slogu dalībvalstij. Informācija var tikt izmantota, lai informētu trešo valstu

pilsoņus par Latvijas sociālās drošības sistēmu un pieejamajiem veselības aprūpes pakalpojumiem vēl pirms šo personu izceļošanas no savas valsts.

1.1. Mērķi

Izpētes darba vispārīgais mērķis ir raksturot politikas un administratīvās prakses, kas regulē sociālās drošības sistēmas atbalsta, un veselības aprūpes pieejamību trešo valstu pilsoņiem.

Pētījuma konkrētie mērķi ir šādi:

- raksturot normatīvos aktus, kas regulē tiesības uz sociālo drošību un veselības aprūpi trešo valstu pilsoņiem Latvijā;
- izvērtēt, kā šīs tiesības ir salīdzināmas ar Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesībām;
- izpētīt administratīvo praksi, kas nosaka to, kā oficiālie atbilstības noteikumi tiek piemēroti trešo valstu pilsoņiem konkrētos gadījumos;
- apzināt vadlīnijas un citus atbalsta veidus (piemēram, mācības), ko nodrošina valsts amatpersonām, kuras iesaistītas sociālās drošības un veselības aprūpes pieprasījumu apstrādē, lai garantētu izvēles (*discretionary*) kritēriju piemērošanu;
- izvērtēt savstarpējos līgumus, kas noslēgti starp Latviju un trešajām valstīm un kā tie ietekmē noteiktu imigrantu grupu tiesības uz sociālo drošību un veselības aprūpi.

1.2. Definīcijas

Šajā darbā lietoti Eiropas migrācijas tīkla izpētes darba „*Sociālās drošības (social security) sistēmas un veselības aprūpes pieejamība migrantiem. Politika un prakse*” specifikācijā norādītie termini.

Izpētes darbā lietotie termini definēti šādi:

„Pabalsti attiecībā uz nelaimes gadījumiem darbavietā un arodslimībām” ir pabalsti, ko piešķir personām, kuras veikušas saimniecisko darbību, kas tās rakstura dēļ visticamāk ir izraisījusi attiecīgo slimību, vai attiecīgajiem apgādnieka zaudētājiem (avots – Eiropas integrētās sociālās aizsardzības statistikas sistēmas (*ESSPROS*) rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, *Eurostat*).

„Nodarbinātas personas” ir personas 15 gadu vecumā un vecākas (16 gadu vecumā un vecākas Spānijā, Itālijā, Apvienotajā Karalistē un Zviedrijā (1995. –

2001. gadā); 15–74 gadu vecumā Dānijā, Igaunijā, Ungārijā, Latvijā, Somijā un Zviedrijā (sākot no 2001. gada); 16–74 gadu vecumā Islandē un Norvēģijā), kuras pārskata nedēļā ir veikušas darbu, pat tikai vienu stundu nedēļā, saņemot par to samaksu, peļņu vai ģimenes ienākumus, vai kuras nestrādāja, taču kurām bija darbs vai uzņēmums, no kā tās uz laiku atradās prombūtnē tādu iemeslu dēļ kā, piemēram, slimība, atvaļinājums, darba strīds vai izglītība un mācības (avots – *Eurostat*).

„Izvēles (discretionary) kritēriji” šajā pētījumā ir noteikumi par piemērotību konkrētiem sociālās drošības pabalstiem, kas nav viegli definējami. Piemērotības noteikumi ar izvēles elementu paredz, ka lēmumu pieņēma amatpersona, kura atbild par individuālo pieteikumu izvērtēšanu, pieņem lēmumu – parasti intervijas veidā – par to, vai pieteikuma iesniedzējs atbilst nosacījumiem, ņemot vērā viņa īpašos apstākļus. Izvēles kritēriju piemērs ir „pastāvīgās dzīvesvietas tests”.

„Ģimenes pabalsti” ir pabalsti, kas finansiāli atbalsta mājsaimniecības bērnu audzināšanā, sniedz finansiālu palīdzību cilvēkiem, kuri atbalsta radniekus, kas nav bērni, un nodrošina sociālos pakalpojumus, kas īpaši paredzēti ģimenes, jo īpaši bērnu, atbalstam un aizsardzībai (avots – *ESSPROS* rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, *Eurostat*).

„Ģimenes loceklis” ir persona, kura precējusies ar migrantu vai kurai ar viņu ir attiecības, kas likumīgi atzītas par līdzvērtīgām laulībai, kā arī viņu apgādībā esošie bērni un citas personas, kuras atzītas par ģimenes locekļiem piemērojamos tiesību aktos (avots – *EMN Vārdnīca*, 2.0. redakcija).

„Garantētie minimuma resursi” ir pabalsti, ko piešķir cilvēkiem ar nepietiekamiem līdzekļiem. Tie ietver atbalstu trūcīgām un neaizsargātām personām, lai palīdzētu mazināt nabadzību vai palīdzētu grūtās situācijās (avots – *ESSPROS* rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, *Eurostat*).

„Mobilais trešās valsts pilsonis” ir trešās valsts pilsonis, kurš pārvietojas no vienas (dalīb-)valsts uz citu (dalīb-)valsti, parasti uzturoties šajā citā (dalīb-)valstī ilgāk par trim mēnešiem un galvenokārt darba nolūkos (avots – *EMN ES* iekšējās mobilitātes pētījuma konsultatīvā grupa)

„Pastāvīgās dzīvesvietas tests” saistībā ar sociālās drošības pieprasījumiem paredz ciešu saikni starp individuālo pieteikuma iesniedzēju un valsti, no kuras pieprasa sociālās drošības maksājumus. „Pastāvīgās dzīvesvietas” kritēriji ES un valstu tiesību aktos ar nodomu nav definēti, jo tika atzīts, ka precīza definīcija ir jāsaista ar katra individuālā pretendenta īpašajiem apstākļiem. Tomēr Eiropas Savienības Tiesa ir izstrādājusi judikatūru, kas lēmumu pieņēmajām amatpersonām ir jāņem vērā, veicot „pastāvīgās dzīvesvietas testu”.

„Veselības aprūpe” ir medicīniskā aprūpe, ko sniedz sociālās aizsardzības ietvaros, lai saglabātu, atjaunotu vai uzlabotu aizsargāto cilvēku veselību (avots – ESSPROS rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

„Invaliditātes pabalsti” ir pabalsti, kas sniedz ienākumus personām, kuras nav sasniegušas standarta pensionēšanās vecumu, kas paredzēts standarta shēmā, un kuru darbaspējas un peļņitpējas fiziska vai garīga invaliditāte ir pasliktinājusies zem minimālā tiesību aktos paredzētā līmeņa; nodrošina rehabilitācijas pakalpojumus, kas īpaši nepieciešami invalīdiem; nodrošina invalīdiem preces un pakalpojumus, kas nav medicīniskā aprūpe (avots – ESSPROS rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

„Ilgtermiņa aprūpes pabalsti” ir naudas pabalsti, kas ļauj kopumā uzlabot to cilvēku dzīves līmeni, kuriem nepieciešama aprūpe, lai kompensētu papildu izdevumus, ko rada viņu stāvoklis. Tie sedz papildu izmaksas cilvēkiem, kuriem bieži nepieciešama citas personas palīdzība vecuma vai invaliditātes dēļ (avots – Eiropas integrētās sociālās aizsardzības statistikas sistēmas (ESSPROS) rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

„Maternitātes un paternitātes pabalsti” ir kompensācijas, ko maksā strādājošām sievietēm un vīriešiem, kuri paņem atvaļinājumu darbā, piedzimstot bērnam vai to adoptējot.

„Vecuma pensijas un pabalsti” ir pabalsti, kas nodrošina ienākumu aizstāšanu, kad gados vecāka persona atstāj darba tirgu, lai dotos pensijā, un nodrošina zināmus ienākumus, kad persona sasniegusi noteikto vecumu (avots – ESSPROS rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

„Pašnodarbinātas personas” ir personas, kuras ir vienīgie īpašnieki vai kopīpašnieki neregistrētā uzņēmumā (tādā, kas nav reģistrēts, t.i., izveidots kā

likumīga korporācija), kurā viņš/viņa strādā, **izņemot** gadījumus, kad šīs personas strādā arī apmaksātu darbu, kas ir viņu pamatdarbība (šādā gadījumā tās uzskatāmas par darba ņēmējiem). Pašnodarbināti cilvēki ir arī neapmaksātie ģimenes darbinieki, neklātienas darbinieki (kuri strādā ārpus parastās darbavietas, piemēram, mājās), darbinieki, kuri iesaistīti ražošanā, kas pilnībā paredzēta tikai viņu paša gala patēriņam vai pašu kapitāla uzkrāšanai, vai nu individuāli vai kopīgi (avots – Eurostat).

„Slimības pabalsti” ir naudas pabalsti, kas pilnībā vai daļēji aizstāj ienākumu zaudējumu īslaicīgas darbnespējas laikā slimības vai traumas dēļ (avots – ESSPROS rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

„Apgādnieka zaudējuma pabalsti” ir pabalsti, kas nodrošina pagaidu vai pastāvīgus ienākumus cilvēkiem pēc laulātā vai tuvākā radnieka nāves, parasti gadījumos, kad šis laulātais vai tuvākais radnieks bijis galvenais saņēmēja apgādnieks (avots – ESSPROS rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

„Trešās valsts pilsonis” ir jebkura persona, kura nav Eiropas Savienības pilsonis Līguma par Eiropas Savienības darbību 20. panta 1. punkta izpratnē un nav persona, kurai pienākas Savienības brīvas pārvietošanās tiesības, kas definētas Šengenas Robežu kodeksa 2. panta 5. punktā (avots – EMN Vārdnīca, 2.0. redakcija).

„Bezdarbnieku pabalsti” ir pabalsti, kas pilnībā vai daļēji aizstāj darba ņēmēja ienākumu zaudējumu algota darba zaudēšanas dēļ; nodrošina iztikas (vai lielākus) ienākumus personām, kuras ienāk vai atgriežas darba tirgū; kompensē ienākumu zaudēšanu daļēja bezdarba gadījumos; pilnībā vai daļēji aizstāj gados vecāku darba ņēmēju ienākumu zaudējumu, kad viņi pensionējas no algota darba pirms likumā paredzētā pensionēšanās vecuma, ja ekonomisku iemeslu dēļ tiek samazināts darbavietu skaits; un atlīdzina mācību vai pārkvalifikācijas izmaksas darba meklētājiem (avots – ESSPROS rokasgrāmata, 2008. gada izdevums, Eurostat).

1.3. Metodoloģija

Izpētes darbā tiek izvērtētas trešo valstu pilsoņu tiesības uz atbalstu, kas minēts rokasgrāmatā, kas sagatavota Latvijā Eiropas Komisijas Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas apmaiņas sistēmai MISSOC (turpmāk-

Rokasgrāmata)³. Lai visās ES dalībvalstīs veidotu vienotu pētījuma ietvaru, izpētes darbā tiek izmantotas šajā Rokasgrāmatā norādītās sociālās drošības sistēmas kategorijas. Jāatzīmē, ka Rokasgrāmatā norādīta informācija mobilajiem ES valstspiederīgajiem, kuri apdrošināti saskaņā ar valstu tiesību aktiem, nevis trešo valstu pilsoņiem. Izpētes darbā papildus aprakstītas Latvijas pilsoņu un nepilsoņu tiesības uz tiem sociālās drošības pakalpojumiem, kuri nav iekļauti Rokasgrāmatā, bet ir pieejami Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem. Tie veido būtisku pētījuma fonu, lai ļautu izprast, kādā mērā attieksme pret trešo valstu pilsoņiem ir citāda.

Izpētes darba izstrādei nepieciešamā informācija iegūta, sūtot informācijas pieprasījumus un apkopojot atbildes no Labklājības ministrijas, Nacionālā veselības dienesta un Rīgas Domes Labklājības departamenta.

Darba izstrādē iesaistīta eksperte no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras un eksperti no Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes.

Izpētes darbā izmantota informācija, kas ir izvietota iesaistīto iestāžu mājas lapās, spēkā esošo normatīvo aktu datu bāzē www.likumi.lv, kā arī Ministru kabineta mājas lapā www.mk.gov.lv. Visi darbā pieminētie un lietotie datu avoti ir iekļauti „Izmantoto avotu sarakstā”.

Valsts iestāžu rīcībā nav statistikas, kas raksturotu trešo valstu pilsoņu tiesību izmantošanas aktivitāti saskaņā ar divpusējiem līgumiem sociālās drošības jomā. Jānorāda, ka Latvijā visplašākās tiesības uz sociālās drošības sistēmas pabalstiem ir tiem trešo valstu pilsoņiem, kas Latvijā ir nodarbināti. Tā kā Latvijā ir salīdzinoši neliels trešo valstu pilsoņu nodarbināto skaits, nav iespējams objektīvi analizēt trešo valstu pilsoņu nodarbinātību un attēlot trešo valstu pilsoņus pēc valstiskās piederības. Jānorāda, ka 2012.gadā, Latvijā trešo valstu pilsoņiem tika izsniegtas 2695⁴ darba atļaujas, kas, salīdzinot ar vietējiem nodarbinātajiem, nav liels skaits.

³ Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība. Pieejama: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catID=858&langID=en>. [sk. 20.12.2013.]

⁴ Datu avots: Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde. Dati uz 2013.gada 1.janvāri.

Izpētes darbā izmantoti Latvijas Nodarbinātības valsts aģentūras sniegtie statistikas dati par trešo valstu bezdarbnieku iedalījumu pēc valstiskās piederības no 2007-2012.gadam.

2. PĀRSKATS PAR VALSTS SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMU UN KĀ TO PIEMĒRO MIGRANTIEM NO TREŠAJĀM VALSTĪM

Nodaļā sniegta informācija par sociālās drošības sistēmu un veselības aprūpes pakalpojumiem Latvijā un to vai atbalsta pasākumi ir pieejami trešo valstu pilsoņiem, raksturojot sociālās drošības sistēmas pabalstu, programmu un to finansēšanas mehānismu pārskatu (2.1.), savukārt apakšnodaļā 2.1.1. sniegta informācija par sociālās drošības institucionālo ietvaru. Tabulā 2.1., uzskaitot Latvijā pieejamos pabalstu veidus un finansēšanas avotus, ir attēlota Rokasgrāmatā apkopotās sociālās drošības sistēmas piemērošana trešo valstu pilsoņiem. Nodaļā ir iekļauta arī informācija par nesenām izmaiņām atbilstības noteikumos attiecībā uz bezdarbnieku pabalstiem (2.3.).

Latvijā ar iemaksām saistītos sociālos apdrošināšanas pakalpojumus finansē no valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām, bet ar iemaksām nesaistītās sociālā nodrošinājuma shēmas finansē no vispārējiem nodokļu ieņēmumiem. Vairākos gadījumos atbalsta saņemšanai ir nepieciešama pašas personas līdzdarbība.

2.1. Sociālās drošības sistēmas pabalstu, programmu un to finansēšanas mehānismu pārskats

Atbalsta veidi

Latvijā sociālās drošības sistēmas atbalstu var iedalīt divos blokos: **valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumi** un **valsts sociālie pabalsti**. Papildus pabalstiem ir pieejami sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība.

Valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumus var saņemt personas, kas veikušas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas un to apgādībā esošas personas.

Valsts sociālā apdrošināšana obligāto iemaksu veicējam vai tā apgādībā esošām personām daļēji kompensē līdzšinējos ienākumus, ja viņš tos zaudējis noteiktu sociālo risku iestāšanās gadījumos. Latvijā ir noteikti šādi sociālās apdrošināšanas veidi: **valsts pensiju apdrošināšana, sociālā apdrošināšana bezdarba gadījumam, sociālā apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem**

darbā un arodslimībām, invaliditātes apdrošināšana, maternitātes un slimības apdrošināšana un vecāku apdrošināšana.⁵

Valsts sociālie pabalsti sniedz materiālu atbalstu noteiktām iedzīvotāju kategorijām. Šie pabalsti paredzēti sociālā riska situācijām, kad nepieciešami papildu izdevumi un gadījumiem, kad personas nespēj gūt ienākumus.⁶ Valsts sociālo pabalstu var saņemt personas, kuras pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā un kurām ir pastāvīgās uzturēšanās atļaujas⁷. Valsts sociālie pabalsti tiek sniegti tādu papildus izdevumu rašanās gadījumos, kuros sociālās apdrošināšanas sistēma neparedz aizsardzību: **ģimenes valsts pabalsts, bērna kopšanas un piedzimšanas pabalsti, pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu, atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu, atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu, pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās, bērna invalīda kopšanas pabalsts, pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama kopšana, atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi, apbedīšanas pabalsts, atlīdzība par adopciju, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, kas sniedz aizsardzību vecuma, invaliditātes vai apgādnieka zaudējuma gadījumā.**

Sociālās drošības sistēmā ir ietverti arī sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība, kas garantē sociālo aizsardzību tiem iedzīvotājiem, kuri saviem spēkiem nespēj sevi nodrošināt vai pārvarēt īpašas dzīves grūtības un kuri nesaņem ne no viena cita pietiekamu palīdzību. Sociālie pakalpojumi ir **sociālā aprūpe, sociālā rehabilitācija, profesionālā rehabilitācija un sociālais darbs. Sociālās aprūpes pakalpojumus** var saņemt tie cilvēki, kuriem ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ. Šos pakalpojumus var saņemt dzīvesvietā vai ilgstošas sociālās aprūpes institūcijās. Tos atkarībā no pakalpojuma specifikas nodrošina valsts, pašvaldības un nevalstiskās organizācijas.

Sociālā palīdzība ir naudas vai mantisks pabalsts, kuru piešķir pēc materiālo resursu izvērtēšanas personām un ģimenēm, kurām trūkst līdzekļu pamatvajadzību apmierināšanai.

Valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus Latvijā sniedz Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, Eiropas Savienības dalībvalstu, Islandes,

⁵ Situācijas raksturojums. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/165> [sk.12.08.2013.]

⁶ Pabalstu veidi. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/222> [sk.13.08.2013.]

⁷ Personas kods Latvijā tiek piešķirts ārzemniekiem, kuri saņēmuši uzturēšanās atļauju, Ministru kabineta noteikumi Nr.564 "Uzturēšanās atļauju noteikumi", stājās spēkā 2010.gada 1.jūlijā.

Lihtenšteinas, Norvēģijas un Šveices pilsoņiem, kuri stājušies darba attiecībās vai kā pašnodarbinātas personas uzturas Latvijā (tostarp viņu ģimenes locekļi), ārzemniekiem, kuriem ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja Latvijā, bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss; iepriekš minēto iedzīvotāju bērniem vecumā līdz 18 gadiem. Latvijas pilsoņu un nepilsoņu laulātās puses, kam ir termiņuzturēšanās atļauja Latvijā, bez maksas var saņemt valsts apmaksātu grūtnieču aprūpi un dzemdību palīdzību.

No valsts budžeta Latvijā tiek nodrošināta: ģimenes ārsta un viņa komandas sniegtā veselības aprūpe; profilaktiskā apskate pie ģimenes ārsta vienreiz gadā (ja pacients gada laikā nav vērsies pie ārsta saistībā ar saslimšanu); krūts, dzemdes un zarnu vēža profilaktiskās pārbaudes; speciālistu sniegtā veselības aprūpe; izmeklējumi ar ģimenes ārsta vai speciālista nosūtījumu; medicīniskā palīdzība steidzamās medicīniskās palīdzības punktos; dienas stacionārā sniegtie veselības aprūpes pakalpojumi; veselības aprūpe diennakts stacionārā; veselības aprūpe mājās; neatliekamās medicīniskās palīdzības brigādes sniegtā palīdzība; medicīniskā rehabilitācija; kompensējamās zāles un medicīnas ierīces.⁸

Finansējums

Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas no apmaksātā darbā aprēķinātiem ienākumiem veic darba devējs, savukārt pašnodarbinātās personas un personas, kuras brīvprātīgi ir pievienojušās valsts sociālajai apdrošināšanai, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas veic pašas.

Līdz 2013.gada beigām valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme bija 35,09% no visiem apmaksātā darbā aprēķinātiem ienākumiem, no kuriem 24,09% maksāja darba devējs un 11% maksāja darba ņēmējs. Darba devējs aprēķina gan savu, gan darba ņēmēja valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu daļu no apmaksātajā darbā aprēķinātajiem ienākumiem. Aprēķinātās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas darba devējs iemaksā speciālā budžeta kontā reizi mēnesī.

⁸ Par veselības aprūpi Latvijā. Pieejams: <http://www.vmnvd.gov.lv/lv/kontaktpunkts/852-veselbas-aprpe-latvij/par-veselbas-aprpi-latvij>.(sk. 19.12.2013).

Sākot ar 2014.gada 1.janvāri valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme ir 34,09% no bruto algas; 23,59% maksā darba devējs un 10,5% maksā darba ņēmējs.

Pašnodarbināto personu valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu objekts ir brīvi izraudzīti personas ienākumi no preču ražošanas, darbu izpildes, pakalpojumu sniegšanas, radošās un profesionālās darbības un citi ienākumi no saimnieciskās darbības. Pašnodarbinātai personai valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas jāveic, ja viņas ienākumi mēnesī pārsniedz Ministru kabineta noteiktās minimālās darba algas apmēru (pašnodarbinātajām personām, kuras maksā fiksēto iedzīvotāja ienākuma nodokli, valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas jāveic, ja viņas ienākumi mēnesī pārsniedz Ministru kabineta noteiktās minimālās darba algas apmēru, kas reizināts ar koeficientu 3,3).

Pašnodarbinātā persona valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas veic reizi ceturksnī.

Brīvprātīgi pensiju apdrošināšanai var pievienoties personas, kuras nav pakļautas valsts obligātajai sociālajai apdrošināšanai un kuras ir vecumā no 15 gadiem līdz vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma sasniegšanai. Minimālais iemaksu objekts, no kura tiek veiktas valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas, ir Ministru kabineta noteiktais minimālās darba algas apmērs mēnesī.

Arī mikrouzņēmumu darbinieki var pievienoties brīvprātīgi valsts sociālajai apdrošināšanai, veicot sociālās apdrošināšanas iemaksas no ienākumiem, kas nepārsniedz 720 EUR mēnesī.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas tiek veiktas valsts budžeta speciālajos budžetos, un sociālās apdrošināšanas pakalpojumi tiek finansēti no šādiem valsts speciālajiem budžetiem:

- 1) valsts pensiju speciālā budžeta,
- 2) nodarbinātības speciālā budžeta,
- 3) darba negadījumu speciālā budžeta,
- 4) invaliditātes, maternitātes un slimības speciālā budžeta.

Valsts sociālos pabalstus finansē no valsts pamatbudžeta un tie nav balstīti uz sociālās apdrošināšanas iemaksām.

Sociālie pakalpojumi un sociālā palīdzība tiek finansēti no valsts un pašvaldību budžeta un paredz personas līdzdarbību, piemēram, sniegt ziņas par sevi, saņemto sociālo palīdzību izmantot atbilstoši tai paredzētajiem mērķiem.

Latvijā var saņemt veselības aprūpes pakalpojumus, kas tiek apmaksāti no valsts budžeta līdzekļiem, segti no privātās apdrošināšanas līdzekļiem vai arī pacients pats pilnībā var apmaksāt veselības aprūpes pakalpojumus.

Ja tiek saņemti valsts apmaksāti pakalpojumi, tad pacienti maksā pacientu iemaksas (kas ir neliela daļa no kopējām pakalpojumu izmaksām), un lielāko daļu no pakalpojuma izmaksām sedz valsts atbilstoši valstī vienotiem apstiprinātiem pakalpojumu tarifiem.

Ja personai ir iegādāta apdrošināšanas polise, tad konkrētā pakalpojuma apmaksas apjoms ir atkarīgs no tā, vai un kādā mērā konkrētā apdrošināšanas polise sedz attiecīgo pakalpojumu.

Ja persona pilnā mērā pati apmaksā medicīnas pakalpojumu, tad viņa to dara atbilstoši attiecīgās ārstniecības iestādes maksas pakalpojumu cenrādī.

2.1.1 Sniedziet īsu pārskatu par sociālās drošības sistēmu Latvijā, tostarp aprakstu par institucionālo sistēmu, galvenajām iesaistītajām iestādēm, to galvenajiem pienākumiem un koordinācijas veidu.

Sociālās drošības sistēmu regulē nacionālie normatīvie akti. Likums „Par valsts sociālo apdrošināšanu”⁹ nosaka valsts sociālās apdrošināšanas vispārīgos principus un regulē sociālās apdrošināšanas finansiālo un organizatorisko struktūru. „Valsts sociālo pabalstu likums”¹⁰ nosaka valsts sociālo pabalstu veidus, personas, kurām ir tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem, pabalstu piešķiršanas nosacījumus, piešķiršanas un izmaksas kārtību. Sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību regulē „Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums”¹¹. Tiesības saņemt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību ir Latvijas pilsoņiem, nepilsoņiem un ārvalstniekiem, kuriem piešķirts personas kods, izņemot personas, kurām

⁹ Par valsts sociālo apdrošināšanu.- Latvijas Vēstnesis, Nr.274/276, 21.10.1997.[stājās spēkā 01.01.1998.]

¹⁰ Valsts sociālo pabalstu likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr.168, 19.11.2011.[stājās spēkā 01.01.2003.]

¹¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002.[stājās spēkā 01.01.2003.]

izsniegta termiņuzturēšanās atļauja.¹² Trešo valstu pilsoņiem, kas atzīti par cilvēku tirdzniecības upuriem, sociālo pakalpojumu pieejamība noteikta likumā „Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā”¹³.

Latvijas sociālās drošības sistēmā iesaistītas: Labklājības ministrija, Veselības ministrija, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Nodarbinātības valsts aģentūra, Nacionālais veselības dienests un pašvaldības.

Labklājības ministrija organizē Latvijas sociālās drošības sistēmu. Ministrijas galvenais uzdevums sociālās drošības jomā ir attīstīt un ieviest sociālās apdrošināšanas, valsts sociālo pabalstu, sociālās palīdzības un sociālo pabalstu politiku.

Veselības ministrija ir vadošā veselības aprūpes iestāde, kas ir atbildīga par veselības politikas attīstību, kā arī tiesību aktu izstrādi.

Valsts ieņēmumu dienests ir finanšu ministra padotībā esoša iestāde, kas ir atbildīga par sociālo apdrošināšanas iemaksu, kā arī nodokļu iekasēšanu.

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās valsts pārvaldes iestāde, un ir atbildīga par valsts sociālo pabalstu un sociālās apdrošināšanas pakalpojumu administrēšanu.

Nodarbinātības valsts aģentūra ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kuras uzdevums ir īstenot valsts politiku bezdarba samazināšanas un bezdarbnieku, darba meklētāju un bezdarba riskam pakļauto personu atbalsta jomā.

Sociālo pakalpojumu sistēmu organizē un koordinē Labklājības ministrija un Sociālās integrācijas valsts aģentūra, kas ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, sadarbībā ar sociālo pakalpojumu sniedzējiem - nevalstiskajām organizācijām un pašvaldībām. Pašvaldību pienākums ir nodrošināt personām iespēju saņemt to vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību. Jāatzīmē, ka pašvaldības ir tiesīgas sniegt sociālos pakalpojumus plašākam personu lokam nekā noteikts Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā, sociālo pakalpojumu izmaksas

¹² Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr.168, 19.11.2002. [stājās spēkā 01.01.2003.]

¹³ Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā. – Latvijas Vēstnesis, Nr.23, 08.02.2007. [stājās spēkā 22.02.2007.]

sedzot no sava budžeta. Nacionālais veselības dienests ir Veselības ministrijas padotības iestāde, kuras galvenais uzdevums ir administrēt veselības aprūpei paredzētos valsts budžeta līdzekļus, slēgt ikgadējus līgumus ar medicīnisko pakalpojumu sniedzējiem.

Par aktuālās informācijas atjaunošanu Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas apmaiņas sistēmā (MISSOC) ir atbildīgas Labklājības un Veselības ministrijas.

Tabulā 2.1 „Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas apmaiņas sistēmas (MISSOC) rokasgrāmatā apkopotās sociālās drošības sistēmas piemērošana trešo valstu pilsoņiem” izmantotas šādas trešo valstu piederīgo kategorijas: trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un trešo valsts pilsoņi ar termiņuzturēšanās atļaujām¹⁴.

Tabula 2.1. Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas apmaiņas sistēmas (MISSOC) rokasgrāmatā apkopotās sociālās drošības sistēmas piemērošana trešo valstu pilsoņiem

Sociālās drošības “nozare”	Katrā nozarē iekļautie pabalsti un programmas	Finansēšanas mehānismi	Sociālās drošības pieejamība trešo valstu pilsoņiem
I. Veselības aprūpe	Neatliekamā medicīniskā palīdzība	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un termiņuzturēšanās atļaujām ¹⁵ .

¹⁴ Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām atbilst izpētes darba specifikācijā norādītajai kategorijai „trešo valstu pilsoņi, kuriem ir ilgtermiņa rezidences atļaujas”, kas iekļauj ilgtermiņa rezidentus, kuri minēti Padomes Direktīvas 2003/109/EK 4.-7.pantā un ilgtermiņa rezidentus, kuri tā definēti valsts tiesību aktos, jo nepastāv atšķirība starp šīm personu kategorijām šī izpētes darba kontekstā. Trešo valstu pilsoņi ar termiņuzturēšanās atļaujām atbilst izpētes darba specifikācijā norādītajai kategorijai „trešo valstu pilsoņi, kuriem ir pagaidu rezidences atļaujas”..

¹⁵ Cilvēku tirdzniecības upurim, kurš ir saņēmis termiņuzturēšanās atļauju un tā pavadībā esošam nepilngadīgam bērnam. Latvijas pilsoņu un Latvijas nepilsoņu laulātajiem, kuriem ir termiņuzturēšanās atļauja Latvijā, ir tiesības saņemt bez maksas grūtnieču aprūpi un dzemdību palīdzību no valsts pamatbudžeta un pakalpojumu saņēmēju līdzekļiem. Ukrainas pilsoņi, kuri saskaņā ar starpvaldību līgumā noteiktu vienošanos neatliekamo medicīnisko palīdzību var saņemt bez maksas.

	Primārā veselības aprūpe	Valsts pamatbudžets un pacienta iemaksas	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un termiņuzturēšanās atļaujām ¹⁶ .
	Sekundārā veselības aprūpe	Valsts pamatbudžets un pacienta iemaksas	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un termiņuzturēšanās atļaujām ¹⁷ .
	Terciārā veselības aprūpe	Valsts pamatbudžets un pacienta iemaksas	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un termiņuzturēšanās atļaujām ¹⁸ .
II. Slimības naudas pabalsti	Slimības pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Apbedīšanas pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejams personām, ja mirušais ir bijis sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējs, neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
III. Maternitātes un paternitātes pabalsti	Maternitātes pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās

¹⁶ Cilvēku tirdzniecības upurim, kurš ir saņēmis termiņuzturēšanās atļauju un tā pavadībā esošam nepilngadīgam bērnam. Krievijas Federācijas militārie pensionāri un viņu ģimenes locekļi un Ukrainas vai Ukrainas un Latvijas pensijas saņēmēji, kas var saņemt visa veida no valsts budžeta līdzekļiem apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus līdzvērtīgi Latvijas pilsoņiem.

¹⁷ Cilvēku tirdzniecības upurim, kurš ir saņēmis termiņuzturēšanās atļauju un tā pavadībā esošam nepilngadīgam bērnam.

¹⁸ Cilvēku tirdzniecības upurim, kurš ir saņēmis termiņuzturēšanās atļauju un tā pavadībā esošam nepilngadīgam bērnam.

			apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Paternitātes pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Vecāku pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
IV. Invaliditātes pabalsti	Invaliditātes pensija	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
V. Vecuma pensijas un pabalsti	Vecuma pensija	Valsts pensiju speciālais budžets	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida, kas ir pakļauti valsts obligātajai apdrošināšanai un ir sasnieguši likumā noteikto vecumu (62 gadi) ¹⁹ , ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 10 gadiem ²⁰ .
	Priekšlaicīga		Jā.

¹⁹ No 2014.gada 1.janvāra pensijas vecums tiek pakāpeniski paaugstināts katru gadu ik pa 3 mēnešiem, līdz 2025.gada 1.janvārī pensijas vecums sasniegs 65 gadus.

²⁰ 2013.gadā ir 10 gadi, bet no 2014.gada 1.janvāra līdz 2024.gada 31.decembrim 15 gadi, un no 2025.gada 1.janvāra – 20 gadi.

	pensionēšanās		Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida, kas ir pakļauti valsts obligātajai apdrošināšanai un ir sasnieguši likumā noteikto vecumu (60 gadi), ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem.
	Papildu pensija	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida, kas ir pakļauti valsts obligātajai apdrošināšanai un ir sasnieguši likumā noteikto vecumu.
VI. Apgādnieka zaudējuma pabalsti	Apgādnieka zaudējuma pensija	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejams apgādnieku zaudējušām personām, ja apgādnieks ir bijis sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējs neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Apbedīšanas pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, ja tās zaudējušas apgādnieku un personas ar terminuzturēšanās atļaujām*.
VII. Pabalsti attiecībā uz nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām	Slimības pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas

			iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Darbnespējas pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Kompensācija par papildus izdevumiem	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.
	Atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	Valsts pamatbudžets.	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, ja tie zaudējušas apgādnieku.
VIII. Ģimenes pabalsti	Ģimenes valsts pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar termiņuzturēšanās atļaujām*.
	Bērna piedzimšanas pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar terminuzturēšanās atļaujām*.
	Bērna kopšanas pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar terminuzturēšanās

			atļaujām*.
	Bērna invalīda kopšanas pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar terminuzturēšanās atļaujām*.
IX. Bezdarbnieka pabalsti	Bezdarbnieka pabalsts	Sociālās apdrošināšanas iemaksas	Jā. Trešo valstu pilsoņi, ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un termiņuzturēšanās atļaujām Latvijā vai laulātais ²¹ , kam ir termiņuzturēšanās atļauja.
X. Garantētā minimuma resursi	Pabalsts garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanai	Pašvaldības pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Pabalsts invalīdam, kuram nepieciešama kopšana, pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	Pašvaldības budžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām*.
XI Long-term care	Aprūpe mājās	Pašvaldības budžets/personas maksājumi	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.

²¹ Latvijas pilsoņa vai nepilsoņa, personas ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju Latvijā, personas, kam piešķirts alternatīvais statuss, ES pastāvīgā iedzīvotāja statusa īpašnieka laulātais.

	Aprūpe ar daļēju hospitalizāciju	Valsts/pašvaldības budžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Diennakts aprūpe	Valsts/pašvaldības budžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Papildu pabalsts, naudas pabalsts	Pašvaldības budžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.

* Tikai Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas pilsoņiem ar termiņuzturēšanās atļaujām ir tiesības saņemt pabalstu saskaņā ar starpvalstu līgumiem

2.1.2. Uzskaitiet visus papildu sociālās drošības sistēmas pabalstus, kas nav iekļauti MISSOC valsts rokasgrāmatā, norādot to finansēšanas mehānismus un vai tie ir pieejami trešo valstu pilsoņiem

2.1.2. MISSOC rokasgrāmatā neiekļautais sociālais atbalsts

‘Sociālās drošības “nozare”	Katrā nozarē iekļautie pabalsti un programmas	Finansēšanas mehānismi	Sociālās drošības pieejamība trešo valstu pilsoņiem
I. Veselības aprūpe	Valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem, kuriem nav noteikta invaliditāte	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
IV. Invaliditātes pabalsti	Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar termiņuzturēšanās atļaujām*, kuras Latvijā nodzīvojušas kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešu nepārtraukti.

	Piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu invalīdu	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar redzes un dzirdes invaliditāti	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Surdotulka pakalpojums personām ar dzirdes invaliditāti saskarsmes nodrošināšanai	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Asistenta pakalpojums pašvaldībā personām ar I un II invaliditātes grupu	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kuriem saskaņā ar Invaliditātes likumu ir noteikta invaliditāte.
	Asistenta pakalpojums izglītības iestādēs izglītojamiem – personām ar I un II invaliditātes grupu	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kuriem saskaņā ar Invaliditātes likumu ir noteikta invaliditāte.
	Profesionālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar invaliditāti	Valsts pamatbudžets.	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Tehnisko palīglīdzekļu pakalpojumi personām ar invaliditāti, personām, kurām tehniskais palīglīdzeklis nepieciešams, lai mazinātu funkcionālo	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.

	mazspēju, personām ar prognozējamu invaliditāti, personām ar anatomiskiem defektiem		
	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi personām ar funkcionāliem traucējumiem vai prognozējamu invaliditāti	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
V. Vecuma pensijas un pabalsti	Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar terminuzturēšanās atļaujām*, kuras Latvijā nodzīvojušas kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešu nepārtraukti, kas ir pakļauti valsts obligātajai apdrošināšanai un ir sasnieguši likumā noteikto vecumu (šobrīd - 62 gadi), ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 10 gadiem.
VI. Apgādnieka zaudējuma pabalsti	Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un personas ar terminuzturēšanās atļaujām*.
VIII. Ģimenes pabalsti	Pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu un atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Atlīdzība par audžuģimenes	Valsts	Jā.

	pieņākumu pildīšanu	pamatbudžets	Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Atļūdzība par adopciju	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Asistenta pakalpojums izglītības iestādēs izglītojamiem bērniem ar invaliditāti no 5 – 18 gadu vecumam	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kuriem saskaņā ar Invaliditātes likumu ir noteikta invaliditāte.
	Asistenta pakalpojums pašvaldībā bērniem ar invaliditāti no 5 – 18 gadu vecumam	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kuriem saskaņā ar Invaliditātes likumu ir noteikta invaliditāte.
	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi no prettiesiskām darbībām cietuši bērniem	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
	Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi no psihoaktīvām vielām atkarīgām personām	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām.
XI. Ilgtermiņa aprūpe	Profesionālā rehabilitācija	Valsts pamatbudžets	Jā. Trešo valstu pilsoņi ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām un termiņuzturēšanās atļaujām ²² .

* Tikai Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas pilsoņiem ar termiņuzturēšanās atļaujām ir tiesības saņemt pabalstu saskaņā ar starpvalstu līgumiem.

²² Cilvēku tirdzniecības upurim, kurš ir saņēmis uzturēšanās atļauju un tā pavadība esošam nepilngadīgam bērnam.

2.2. Vai Latvijas politikas veidotāji ir izveidojuši saiti vai saikni starp politikām, kas attiecas uz sociālo drošību un imigrāciju?

Nē.

Aktīva sadarbība starp politikas veidotājiem sociālās drošības un migrācijas jomā notiek, kad tiek izstrādāti jauni, vai grozīti jau esošie normatīvie akti. Ir izveidota darba grupa, kurā piesaistīti Iekšlietu ministrijas, Ekonomikas ministrijas, Finanšu ministrijas, Izglītības un zinātnes ministrijas un Veselības ministrijas pārstāvji, kuru uzdevums ir izstrādāt Imigrācijas politikas koncepciju.

2.3. Vai ir notikušas/plānotas atbilstības noteikumos attiecībā uz kādu no sociālās drošības sistēmas atbalsta veidiem, kas ir uzskaitītas tabulas otrajā ailē, un vai tās var ietekmēt atbalsta pieejamību trešo valstu pilsoņiem?

Jā.

Izmaiņas bezdarbnieku pabalsta piemērošanā, kas skar nodarbinātos trešo valstu pilsoņus ar termiņuzturēšanās atļaujām, izriet no grozījumiem Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā²³, kuri stājās spēkā 2013.gada 18.jūlijā, un kurā, pārņemot Eiropas Savienības Vienotās atļaujas direktīvas 2011/98/ES prasības, paplašina to personu loku, kurām ir tiesības iegūt bezdarbnieka un darba meklētāja statusu. Respektīvi, bezdarbnieka vai darba meklētāja statusu var iegūt trešo valstu pilsoņi, kuri ir saņēmuši termiņuzturēšanās atļauju. Trešo valstu pilsoņiem Nodarbinātības valsts aģentūrā ir iespējams saņemt konsultācijas, piedalīties neformālās izglītības pasākumos, tostarp, apgūt latviešu valodu, taču trešo valstu pilsoņiem nebūs pieejami finanšu ietilpīgāki aktīvās nodarbinātības pasākumi, piemēram, viņi netiks iesaistīti tādos ilglaicīgos pasākumos, kā subsidētā nodarbinātība, profesionālās vai neformālās izglītības programmas apguve.²⁴

²³ Likums „Grozījumi Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.128, 04.07.2013.- [stājās spēkā 18.07.2013.]

²⁴ Likumprojekta „Grozījumi Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā” anotācija Pieejams:
[http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E06C5041F0D6042FC2257B26003F9CC7?](http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E06C5041F0D6042FC2257B26003F9CC7?OpenDocument)
OpenDocument [sk. 10.10.2013.]

3. VALSTS NOTEIKUMI PAR SOCIĀLĀS DROŠĪBAS ATBALSTA SISTĒMAS PIEEJAMĪBU TREŠO VALSTU PILSONIEM

Nodaļā ir sniegta padziļināta informācija par nosacījumiem, kurus piemēro trešo valstu pilsoņiem, lai viņi kvalificētos atbalsta veidiem, kas uzskaitīti Tabulā 2.1.

3.1. Vai kādam no pabalstiem, kas pieejami trešo valstu pilsoņiem, kuri pieder septiņām iepriekš minētajām kategorijām, ir piesaistīts minimālais rezidences periods?

Jā.

Tiesības uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu invaliditātes un vecuma gadījumā tiek izskatītas saskaņā ar personas rezidences periodu Latvijā. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu invaliditātes un vecuma gadījumā piešķir personām (tai skaitā trešo valstu pilsoņiem ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām), kuras Latvijā nodzīvojušas kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešus nepārtraukti.

3.2. Vai kāds no pabalstiem, kas pieejami trešo valstu pilsoņiem, kuri pieder septiņām iepriekš minētajām kategorijām, ir eksportējams, kad trešās valsts piederīgais atgriežas savā izcelsmes valstī?

Jā.

Pabalsts, kas ir eksportējams, kad trešās valsts pilsonis atgriežas savā izcelsmes valstī ir vecuma pensija, kas tiek maksāta, trešās valsts pilsonim, tāpat kā Latvijas pilsonim, pārceļoties uz pastāvīgu dzīvi citā valstī, kas nav Eiropas Savienības vai Eiropas Ekonomiskās zonas dalībvalsts. Piešķirto vecuma pensiju ir iespējams turpināt saņemt Latvijas bankas kontā.

3.3. Vai kādam no pabalstiem, kas pieejami trešo valstu pilsoņiem, kuri pieder septiņām iepriekš minētajām kategorijām, ir piesaistīts minimālais nodarbinātības periods/ minimālais iemaksu periods?

Jā.

Līdzvērtīgi valsts pilsoņiem un nepilsoņiem, arī trešo valstu pilsoņi bezdarbnieka pabalstu var saņemt, ja kopējais apdrošināšanas stāžs ir ne mazāks par gadu un ir veiktas obligātās valsts sociālās apdrošināšanas

iemaksas bezdarba gadījumam ne mazāk kā 9 mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā pirms bezdarbnieka statusa iegūšanas dienas.²⁵

Vecuma pensiju, kas tiek maksāta no valsts speciālā pensiju budžeta, ir tiesīgi saņemt trešo valstu pilsoņi neatkarīgi no uzturēšanās atļaujas veida, ja tie ir pakļauti valsts obligātajai sociālajai apdrošināšanai un ir sasnieguši likumā noteikto vecumu, ja sociālās apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 10 gadiem.

3.4. Vai kādam no pabalstiem, kas pieejami trešo valstu pilsoņiem, kuri pieder septiņām iepriekš minētajām kategorijām ir piesaistīti ar migrāciju saistīti nosacījumi (piemēram, prasība iegūt īpašu rezidences atļauju, uzturēšanās atļauju vai vīzu, pastāvīga dzīvesvieta, prasība piedalīties integrācijas kursā utt.)?

Jā.

MISSOC rokasgrāmatā iekļauti atbalsta veidi, kuru finansēšana notiek gan no valsts pamatbudžeta, gan no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām. Palīdzība un pabalsti, kas tiek finansēti no valsts budžeta ir pieejami trešo valstu pilsoņiem, kas saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļaujas un atsevišķām trešo valstu pilsoņu ar termiņuzturēšanās atļaujām kategorijām. Savukārt atbalsta veidi, kas tiek finansēti no valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, ir pieejami visiem sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem neatkarīgi no uzturēšanās atļauju veida.

3.5. Vai kādam no pabalstiem, kas pieejami trešo valstu pilsoņiem, kuri pieder septiņām iepriekš minētajām kategorijām, ir piesaistīti kādi citi nosacījumi (kas nav iepriekš jau minēti), piemēram, minimālais vai maksimālais vecums, iztikas līdzekļu pārbaudes utt.? Atbildē uz šo jautājumu norādiet tikai tos citus nosacījumus, ko piemēro trešo valstu pilsoņiem (un nepiemēro jūsu (dalīb-)valsts pilsoņiem).

Nē.

²⁵ Likums „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.416/419, 15.12.1999.[stājās spēkā 01.01.2000.]

4. ADMINISTRATĪVĀ PRAKSE, KAS IETEKMĒ SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS PIEEJAMĪBU TREŠO VALSTU PILSONIEM

4.1. Vai administratīvajos likumos/ noteikumos piemēro izvēles (discretionary) kritērijus, novērtējot sociālās drošības individuālos pieprasījumus kādā no septiņām sociālās drošības nozarēm jūsu dalībvalstī? (Piemēram, pastāvīgās dzīvesvietas testu?)

Nē.

4.2. Norādiet apstākļus, kas lēmumu pieņēmējam jāņem vērā, pieņemot lēmumu par to, vai pieteikuma iesniedzējs atbilst iepriekš minētajiem izvēles (discretionary) kritērijiem (piemēram, pastāvīgās dzīvesvietas tests). Ja dažādiem pabalstiem šie apstākļi atšķiras, izklāstiet situāciju.

-

4.3. Raksturojiet rakstveida apkārtrakstus vai vadlīnijas, ko saņem lēmuma pieņēmējs, lai nodrošinātu izvēles (discretionary) kritēriju konsekventu piemērošanu (piemēram, „pastāvīgās dzīvesvietas testu”) individuāliem pretendentiem jūsu (dalīb-)valstī. Norādiet arī, vai lēmumu pieņēmējus īpaši apmāca, kā šo darbu veikt.

-

4.4. Vai sociālās drošības pieprasīšana var ietekmēt trešo valstu pilsoņu iespējas pagarināt uzturēšanās atļaujas, ieniegt naturalizācijas pieteikumus vai īstenot ģimenes apvienošanu, ja šie aspekti ir atkarīgi no individuālās spējas pašam sevi nodrošināt?

Jā.

Likums "Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā"²⁶ nosaka, ka šo statusu var saņemt tikai tas trešās valsts pilsonis, kuram ir regulāri un pastāvīgi ienākumi.

Pilsonības likums²⁷ nosaka, ka, ja trešās valsts pilsonim ir legāli ienākumi, tad viņš var pretendēt uz pilsonību naturalizācijas kārtībā.

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes amatpersonas, pieņemot lēmumu par termiņuzturēšanās atļaujas izsniegšanu vai pagarināšanu, izvērtē vai personai ir pietiekami finanšu līdzekļi, lai uzturētos Latvijas Republikā.

Ja Latvijas pilsonis vai nepilsonis vēlas, lai Latvijas Republikā varētu uzturēties viņa vecāki – trešās valsts pilsoņi, kuri saskaņā ar Latvijas

²⁶ Likums "Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā".- Latvijas Vēstnesis, Nr.107, 07.07.2006.- [stājās spēkā 21.07.2006.]

²⁷ Pilsonības likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.93, 11.08.1994.[stājās spēkā 25.08.1994.]

normatīvajiem aktiem ir sasnieguši pensijas vecumu, vecākiem termiņuzturēšanās atļauju izsniedz ar nosacījumu, ka viņi nepieprasīs materiālo pabalstu Latvijas sociālās palīdzības sistēmā²⁸.

Katrs termiņuzturēšanās izsniegšanas un pagarināšanas lēmums tiek skatīts individuāli, ņemot vērā samērīguma un lietderības principus.

4.5. Norādiet, vai rakstiskā un mutiskā tulkošana un citi atbalsta veidi ir pieejami trešo valstu pilsoņiem, kuri jūsu valstī vēlas izmantot sociālās drošības sistēmas atbalstu.

Saskaņā ar Valsts valodas likumu valsts iestādes no personām pieņem un izskata dokumentus tikai latviešu valodā, tomēr praksē valsts iestādes no ārvalstīm saņemtos dokumentus var pieņemt un izskatīt bez tulkojuma latviešu valodā.

Vienīgā personu kategorija, kurai paredzēti tulka pakalpojumi ir cilvēku tirdzniecības upuri, kuriem ir tiesības saņemt atbalsta pakalpojumus.

Informācija par Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pakalpojumiem ir pieejama klientu apkalpošanas nodaļās un interneta mājaslapā www.vsaa.lv latviešu, angļu un krievu valodā. Praksē Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra klientu apkalpošanas nodaļās pieņem dokumentus, kas noformēti atbilstoši likumā norādītajām prasībām un nav izdoti valsts valodā, ja personas lietu izskatošais darbinieks pārvalda konkrēto valodu. Personām, iespēju robežās, tiek sniegtas konsultācijas citās valodās, kā arī klientu apkalpošanas nodaļās var saņemt palīdzību iesniegumu aizpildīšanā.

Labklājības ministrijas mājas lapā www.lm.gov.lv ir pieejama vispārēja informācija par valsts nodrošinātajiem sociālajiem pakalpojumiem latviešu, angļu un krievu valodā, kā arī sociālo pakalpojumu sniedzēju kontaktinformācija plašākas informācijas iegūšanai. Labklājības ministrijas darbinieki iedzīvotājiem sniedz telefoniskas un klātienes konsultācijas savas kompetences jautājumos, kas iespēju robežās tiek sniegtas arī krievu valodā. Informācija par Sociālās integrācijas valsts aģentūras sniegtajiem pakalpojumiem latviešu, angļu, krievu un vācu valodā pieejama arī Sociālās integrācijas valsts aģentūras mājas lapā www.siva.gov.lv.

²⁸ Imigrācijas likums.- Ziņotājs, Nr.169, 20.11.2002. – [stājās spēkā 01.05.2003.]

Pašvaldības sociālajiem dienestiem nav noteikta funkcija sniegt klientiem rakstiskās un mutiskās tulkošanas pakalpojumus, tomēr Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 12.panta 2.daļā noteikts, ka pašvaldības sociālajam dienestam ir pienākums sniegt informāciju un konsultāciju personai saprotamā veidā.

Nevalstiskās organizācijas „Patvērums – „Drošā māja”” mājas lapā²⁹ ir informācija migrantiem par veselības aprūpes un sociālās drošības pakalpojumu pieejamību latviešu, krievu, angļu un franču valodās.

Mājas lapā www.dzivotlatvija.lv ir apkopota informācija migrantiem par viņu tiesībām un iespējām Latvijā, ietverot sociālā atbalsta jomu latviešu, krievu un angļu valodā.

²⁹ <http://www.patverums-dm.lv/lv/informacija-imigrantiem>

5. SOCIĀLĀS DROŠĪBAS ĀRĒJIE ASPEKTI

Sociālās drošības ārējā koordinācija ar trešajām valstīm notiek, pamatojoties uz divpusējiem līgumiem sociālās drošības jomā, ko Latvija ir noslēgusi ar trešajām valstīm.

Labklājības ministrija ir atbildīga par divpusējo starpvalstu sadarbības līgumu sociālās drošības jomā izstrādi un īstenošanu Latvijā. Ministrija sadarbībā ar citu valstu kompetentajām institūcijām izstrādā divpusējos starpvalstu un starpvaldību līgumus sociālās drošības jomā, lai aizsargātu Latvijas teritorijā dzīvojošo, kuri uzkrājuši sociālās apdrošināšanas (darba) periodus citās valstīs, tiesības uz sociālo drošību. Šie līgumi vienlaikus aizsargā arī otras līgumslēdzējas pusē dzīvojošo, kas pārvietojas uz Latviju, tiesības. Divpusējo sadarbības līgumu izstrāde parasti tiek uzsākta pēc attiecīgās valsts izrādītās iniciatīvas, tomēr līgumu izstrāde var tikt uzsākta arī pēc Latvijas iniciatīvas. Šādu līgumu izstrāde ietver gan noteiktus administratīvos (līgumu izstrāde ilgst vairākus gadus), gan finanšu resursus, tāpēc divpusējo līgumu izstrādes nepieciešamība tiek rūpīgi izvērtēta, ņemot vērā valstu šā brīža savstarpējo migrāciju, vēsturiskos faktorus, kā arī diasporas lielumu attiecīgajā valstī.³⁰ Turpmāk 5.1. nodaļā ir uzskaitīti Latvijas Republikas noslēgtie līgumi sociālās drošības jomā ar trešajām valstīm, kā arī apkopoti šo līgumu nosacījumi.

5.1. Vai Latvija ir noslēgusi divpusējos līgumus par sociālās drošības koordināciju ar kādu no trešajām valstīm?

Jā.

Latvija ir noslēgusi šādus sociālās drošības jomas divpusējos sadarbības līgumus:

- 1992.gada 5.novembrī stājās spēkā Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības nota par savstarpēju pensiju izmaksu³¹;
- Krievijas Federācijas Valdības un Latvijas Republikas Valdības vienošanās par Latvijas Republikas teritorijā dzīvojošo Krievijas

³⁰ Informācijas avots: Labklājības ministrija.

³¹ Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības nota par savstarpēju pensiju izmaksu.- Latvijas Vēstnesis, Nr.15, 29.01.2003. [stājās spēkā 05.11.1992.]

Federācijas militāro pensionāru un viņu ģimenes locekļu sociālo aizsardzību;³²

- 1999.gada 11.jūnijā stājās spēkā Latvijas Republikas un Ukrainas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā³³;
- 2006.gada 1.novembrī stājās spēkā Latvijas Republikas un Kanādas līgums sociālās drošības jomā³⁴;
- 2010.gada 28.septembrī ir stājies spēkā līgums ar Baltkrievijas Republiku par sadarbību sociālās drošības jomā³⁵;
- 2011.gada 19.janvārī stājās spēkā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā³⁶;
- 2013.gada 1.janvārī stājās spēkā Latvijas Republikas un Austrālijas līgums sociālās drošības jomā³⁷.

5.2. Sniedziet papildu informāciju par divpusējiem sociālās drošības līgumiem, kurus noslēgusi Latvijas Republika, norādot vai tie:

i) ļauj darba ņēmējam no trešās valsts strādāt Latvijā, vienlaikus joprojām pildot nosūtītājas valsts sociālās drošības tiesību aktu prasības

Jā.

Katrā no iepriekš minētajiem līgumiem ir paredzēti nosacījumi attiecībā uz darba ņēmēju nosūtīšanu un nosūtītājvalsts tiesību aktu piemērošanu attiecībā uz šādiem darbiniekiem. Saskaņā ar līgumu noteikumiem uz darba ņēmēju, kurš ir nodarbināts vienas valsts teritorijā un kuru darba devējs ir nosūtījis veikt darbu otras valsts teritorijā, piemēro pirmās valsts tiesību aktus. Nosūtījuma periods katrā līgumā ir atšķirīgs: no diviem līdz četriem gadiem. Kā apliecinājums tam, ka uz nosūtīto darba ņēmēju tiek attiecināti nosūtītājvalsts tiesību akti, ir kompetentās iestādes izsniegts sertifikāts/izziņa par piemērojamiem tiesību aktiem. Līgumos tāpat ir iekļauts nosacījums par iespēju vienoties, ka jebkuram darbiniekam var pagarināt konkrēto nosūtījuma

³² Krievijas Federācijas Valdības un Latvijas Republikas Valdības vienošanās par Latvijas Republikas teritorijā dzīvojošo Krievijas Federācijas militāro pensionāru un viņu ģimenes locekļu sociālo aizsardzību.- Latvijas Vēstnesis, Nr.144, 10.12.1994. [stājās spēkā 27.02.1995.]

³³ Latvijas Republikas un Ukrainas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr.138/141, 19.05.1998. [stājās spēkā 11.06.1999.]

³⁴ Par Latvijas Republikas un Kanādas sociālās drošības līgumu.- Latvijas Vēstnesis, Nr.205, 22.12.2005. [stājās spēkā 23.12.2005.]

³⁵ Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas līgumu par sadarbību sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr. 200, 23.12.2008. [stājās spēkā 24.12.2008.]

³⁶ Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr.164, 22.10.2008.[stājās spēkā 19.01.2011.]

³⁷ Latvijas Republikas un Austrālijas līgums sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr.30, 22.02.2012. [stājās spēkā 01.01.2013.]

periodu, kā arī dažos līgumos ir noteikts, ka abu pušu kompetentajām iestādēm savstarpēji vienojoties, var izdarīt izņēmumus piemērojamo tiesību aktu noteikumos attiecībā uz jebkuru personu vai personu kategoriju (piemēram, līgumā ar Kanādu un Austrāliju).

ii) garantē vienādu attieksmi uzņēmējas valsts sistēmā attiecībā uz konkrētiem pabalstiem (piemēram, savstarpējas veselības aprūpes mehānismi)

Jā.

Līgumi paredz, ka, nosakot tiesības un pienākumus līgumvalstu pilsoņiem un iedzīvotājiem, jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips.

Saskaņā ar starpvalstu līgumā noteikto vienošanos Ukrainas pilsoņi, kas īslaicīgi uzturas Latvijā, var saņemt valsts apmaksātus neatliekamās medicīniskās palīdzības pakalpojumus. Jāuzsver, ka Ukrainas vai Ukrainas un Latvijas pensijas saņēmēji, kā arī Krievijas Federācijas militārie pensionāri saskaņā ar noslēgtajiem līgumiem var saņemt no valsts budžeta apmaksātus visa veida veselības aprūpes pakalpojumus.

Detalizēta informācija par nosacījumiem, kas ļauj darba ņēmējam no trešās valsts strādāt Latvijā, vienlaikus joprojām pildot nosūtītājas valsts sociālās drošības tiesību aktu prasības, un eksportējamiem pabalstiem saskaņā ar līgumiem ir apkopota tabulā 5.1.

Tabula 5.1. Divpusējo līgumu ar trešajām valstīm nosacījumi

Divpusējais līgums	5.2.i) Nosacījumi, kas ļauj piemērot nosūtītājvalsts tiesību aktus	5.2.iii) ļauj eksportēt sociālās drošības atbalsta veidus uz citas valsts teritoriju
Latvijas Republikas un Ukrainas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā	Uz personām, kuras nodarbinātas vienas valsts teritorijā, turpina attiekties pirmās valsts tiesību akti, ar nosacījumu, ka nosūtītāja valsts nepārsniedz 2 gadus. Uz valsts ierēdņiem attiecas tās valsts tiesību akti, kuras valsts institūcija ir nosūtījusi minētos darbiniekus otras valsts teritorijā. Uz ģimenes locekļiem, kuri pārvietojas kopā ar personu - darba ņēmēju vai pašnodarbināto, attiecas tās pašas	Pensiju izmaksa tiek veikta ar kompetento iestāžu starpniecību uz personas bankas kontu dzīvesvietas valstī.

	valsts tiesību akti, kurus attiecina uz darba ņēmēju vai pašnodarbināto.	
Krievijas Federācijas Valdības un Latvijas Republikas Valdības vienošanās par Latvijas Republikas teritorijā dzīvojošo Krievijas Federācijas militāro pensionāru un viņu ģimenes locekļu sociālo aizsardzību	-	Norēķini, kas saistīti ar pensiju un pabalstu izmaksu Latvijas Republikas teritorijā dzīvojošiem militārajiem pensionāriem , kā arī citas ar šīs personu kategorijas sociālajām garantijām saistītās izmaksas veicamas Latvijas Republikas valūtā, izmantojot bankas kontu Latvijā.
Latvijas Republikas un Kanādas sociālās drošības līgums	Darba ņēmējs, kurš ir nodarbināts vienas valsts teritorijā un kuru darba devējs ir nosūtījis veikt darbu savā labā otras valsts teritorijā, piemēro pirmās valsts tiesību aktus. Šo noteikumu nevar piemērot ilgāk par 60 mēnešiem bez iepriekšējas abu pušu iestāžu piekrišanas.	Pensiju pārskaita uz personas norādīto kredītiestāde s kontu dzīvesvietas valstī.
Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā	Uz personām, strādājošām vienā valstī un kuras darba devējs ir nosūtījis izpildīt darbu uz otru valsti, turpina attiekties nosūtītājas valsts tiesību akti ar nosacījumu, ka šo personu komandējuma ilgums nepārsniedz 2 gadus	Pensiju izmaksa tiek veikta ar kompetento iestāžu starpniecību uz personas bankas kontu dzīvesvietas valstī.
Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā	Uz personām, kuras ir nodarbinātas vienā valstī un kuras uz noteiktu laika periodu ir nosūtītas veikt darbu otrā valstī, turpinās attiekties pirmās valsts tiesību akti, ar nosacījumu, ka šāda nosūtījuma (komandējuma) laiks nepārsniedz 2 gadus. Nepieciešamības gadījumā, abu valstu kompetentajām organizācijām, savstarpēji vienojoties, šis termiņš var tikt pagarināts, bet ne ilgāk kā par vienu gadu. Uz apdrošinātās personas ģimenes locekļiem, kuri dzīvo kopā ar viņu, attiecas tie paši tiesību akti, kas uz apdrošināto, ar nosacījumu, ka uz ģimenes locekļiem,	Pensiju izmaksa otras valsts teritorijā dzīvojošām personām, kurām pensija piešķirta/pārs kaļta saskaņā ar

	pamatojoties uz viņu pašu nodarbinātību, nav attiecināmi otras valsts tiesību akti	līgumu, tiek veikta ar kompetento organizāciju starpniecību uz personas kontu pēc dzīvesvietas.
Latvijas Republikas un Austrālijas līgums sociālās drošības jomā	Ja darbinieks ir nosūtīts strādāt otras līgumvalsts teritorijā pie darba devēja vai ar šo darba devēju saistītā uzņēmumā un atrodas tās valsts teritorijā mazāk kā četrus gadus no brīža, kad tas ticis nosūtīts, darba devējs un tā darbinieki ir pakļauti tikai pirmās līgumvalsts tiesību aktiem. Ja vienas līgumvalsts pašnodarbināta persona, strādā otrajā līgumvalstī un atrodas otras līgumvalsts teritorijā mazāk kā četrus gadus no brīža, kad pašnodarbinātā persona ir sākusi strādāt tur, tad pašnodarbinātā persona ir pakļauta vienīgi pirmās līgumvalsts tiesību aktiem.	iespējama pensiju, apbedīšanas pabalstu un vienreizējo pārdzīvojušā laulātā pabalstu izmaksa uz personas norādīto bankas kontu Austrālijā.

iii) ļauj eksportēt sociālās drošības sistēmas pabalstus (piemēram, valsts pensijas) uz citas valsts teritoriju

Jā.

Saskaņā ar noslēgtajiem divpusējiem līgumiem ir iespējama pensiju vai dažu konkrētu pabalstu izmaksa otras valsts teritorijā dzīvojošām personām, kurām pakalpojums piešķirts vai pārskatīts saskaņā ar līguma nosacījumiem. Atbilstoši katra līguma nosacījumiem pensiju vai pabalstu izmaksa tiek veikta ar kompetento iestāžu starpniecību vai tieši, veicot pensijas izmaksu uz personas kontu pēc dzīves vietas. Informāciju par sociālā nodrošinājuma pabalstu eksportēšanu skatīt tabulā 5.1.

iv) satur jebkurus citus noteikumus, kas attiecas uz sociālās drošības sistēmu koordināciju ar trešajām valstīm.

Jā.

Divpusējo sociālās drošības līgumu galvenā būtība ir garantēt nepārtrauktu sociālo drošību ieinteresētajām personām. Latvijas noslēgtie divpusējie līgumi sociālās drošības jomā balstās uz sociālās apdrošināšanas sistēmu koordinācijas sekojošiem pamatprincipiem, lai aizsargātu migrējošo iedzīvotāju tiesības uz sociālo drošību: (1) vienlīdzīga attieksme – aizliedz uz nacionālo piederību balstītu diskrimināciju; (2) iegūto tiesību saglabāšana – rezidences noteikumu atcelšana, sociālās drošības pakalpojumi personai tiek

maksāti arī tad, ja viņš dzīvo citā līgumvalstī; (3) sociālās drošības tiesību summēšana, kad vērā tiek ņemti otrajā līgumvalstī uzkrātie sociālās apdrošināšanas darba vai rezidences periodi.

5.3. Sniedziet jebkuru pieejamo informāciju par to, cik plaši trešo valstu pilsoņi izmanto savas tiesības saskaņā ar divpusējiem sociālās drošības līgumiem, kas noslēgti starp Latvijas Republiku un trešajām valstīm.

Valsts atbildīgās iestādes neapkopo statistiku, kas raksturotu trešo valstu pilsoņu tiesību izmantošanas aktivitāti saskaņā ar divpusējiem sociālās drošības līgumiem.

6. PIEMĒRU IZPĒTE

1. piemēra izpēte. *Tho* un *Liena (Lien)*, laulāts pāris ar Vjetnamas pilsonību, 28 un 30 gadus veci, pārcēlās uz jūsu (dalīb-)valsti pirms desmit gadiem. Viņiem ir pastāvīgās uzturēšanās atļaujas. Pēdējos astoņus gadus *Tho* strādāja autobūves uzņēmumā, visu šo laiku maksājot obligātās apdrošināšanas iemaksas. Pēdējos divus gadus *Liena (Lien)* strādāja lielas viesnīcas restorānā par pavāri, arī maksājot obligātās apdrošināšanas iemaksas. *Tho* un *Liena (Lien)* pēc sešām nedēļām gaida piedzimstam savu pirmo bērnu. Pagājušonedēļ autobūves uzņēmums, kurā *Tho* strādāja, paziņoja, ka atlaiž viņu no darba. Tā kā *Tho* zaudēja ienākumus laikā, kad *Lienai (Lien)* būtu jāatstāj darbs pēc bērna piedzimšanas, *Tho* nolēma pieprasīt bezdarbnieka pabalstu, bet *Liena (Lien)* pieteicās uz maternitātes pabalstiem.

Tho tiesības uz bezdarbnieka pabalstu Latvijā

- 1) *Tho* tiesības uz bezdarbnieka pabalsta saņemšanu tiks izvērtētas saskaņā ar Likuma „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam”³⁸ tiesību normām. Šī likuma „5.panta pirmā daļa nosaka, ka tiesības uz bezdarbnieka pabalstu ir bezdarbniekam, kuram sociālās apdrošināšanas stāžs ir ne mazāks par vienu gadu, ja par viņu Latvijas Republikā ir veiktas vai bija jāveic obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas bezdarba gadījumam ne mazāk kā 9 mēnešus pēdējo 12 mēnešu periodā pirms bezdarbnieka statusa iegūšanas dienas.
- 2) Ievērojot to, ka *Tho* ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja un pēdējos 8 gadus viņš bija darba ņēmējs, visu šo laiku maksājot obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas, tad viņam, iegūstot bezdarbnieka statusu, būs tiesības uz Latvijas bezdarbnieka pabalstu.
- 3) Ņemot vērā *Tho* sociālās apdrošināšanas stāžu Latvijā (8 gadi), viņam pabalstu, kas ir līdzvērtīgs vietējiem darba ņēmējiem, piešķirs 50% apmērā no vidējās iemaksu algas. Vidējo iemaksu algu aprēķina no personas iemaksu algas par 12 mēnešu periodu, šo periodu beidzot

³⁸ Likums „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.416/419, 15.12.1999.[stājās spēkā 01.01.2000.]

divus kalendāra mēnešus pirms mēneša, kurā iegūts bezdarbnieka statuss.

Lienas tiesības uz maternitātes pabalstu Latvijā

- 1) *Tho* sievas Lienas tiesības uz maternitātes pabalstu un vēlāk arī uz vecāku pabalstu tiks izvērtētas saskaņā ar likuma „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu”³⁹ tiesību normām. Saskaņā ar minēto likumu maternitātes pabalstu var pieprasīt topošā māmiņa, kas strādā algotu darbu; ir pašnodarbinātā vai ir pašnodarbinātā laulātā, kura brīvprātīgi pievienojusies sociālajai apdrošināšanai.
- 2) Ņemot vērā to, ka Liena pēdējos divus gadus strādāja restorānā, maksājot obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksas, tad viņai būs tiesības uz maternitātes pabalsta saņemšanu.
- 3) Pabalstu piešķir 80% apmērā no pabalsta pieprasītājas vidējās sociālās apdrošināšanas iemaksu algas. Darba ņēmējam vidējo apdrošināšanas iemaksu algu aprēķina par 12 kalendāro mēnešu periodu, kas beidzas divus mēnešus pirms tā mēneša, kurā sākas darbnespējas lapa sakarā ar grūtniecību. Lielākais laika periods, par kuru var saņemt maternitātes pabalstu, ir 140 dienas. Šī kārtība un pabalsts ir līdzvērtīgs darba ņēmējiem, kas ir Latvijas pilsoņi.

2. piemēra izpēte. Jasmīna (*Jasmine*) ir 29 gadus veca vientuļā māte ar Filipīņu pilsonību, kura pārcēlās uz jūsu (dalīb-)valsti pirms divarpus gadiem. Viņai ir divus gadus vecs bērns (arī Filipīņu pilsonis), kurš dzīvo kopā ar māti, un vēl viens piecus gadus vecs bērns, kurš dzīvo Filipīnās pie Jasmīnas (*Jasmine*) mātes. Viņai ir pagaidu/ algota darbinieka uzturēšanās atļauja, kas jau vienu reizi pagarināta. Jasmīna (*Jasmine*) ir divarpus gadus nostrādājusi par auklīti stacionārā dienas aprūpes centrā jūsu (dalīb-)valstī. Katru mēnesi viņa ir sūtījusi nelielu naudas pārvedumu uz Filipīnām savas meitas audzināšanai. Pagājušomēnes Jasmīnas (*Jasmine*) darba devējs paziņoja par būtisku darbinieku algu samazinājumu budžeta samazinājumu dēļ. Būtiski samazinoties ienākumiem, Jasmīna (*Jasmine*) pārcēlās uz kopmītnēm, jo vairs nevarēja īrēt privātu dzīvokli. Viņa arī bija spiesta uz pusi samazināt naudas summu, ko katru mēnesi sūtīja ģimenei uz Filipīnām. Viņa nolēma pieteikties uz ģimenes pabalstu un garantētā minimuma pabalstu.

³⁹ Likums „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.182, 23.11.1995.[stājās spēkā 01.01.1997.]

- 1) Jasmīnas tiesības uz ģimenes pabalstiem tiks izvērtētas saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma⁴⁰ tiesību normām. Ievērojot bērnu vecumu (2 un 5 gadi), tiks izvērtētas Jasmīnas tiesības uz ģimenes valsts pabalsta saņemšanu Latvijā. Saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likuma 4.panta pirmo un otro daļu tiesības uz ģimenes valsts pabalstu ir Latvijas pilsoņiem, nepilsoņiem, ārvalstniekiem un bezvalstniekiem, kuriem piešķirts personas kods un kuri pastāvīgi dzīvo Latvijas teritorijā. Tiesību uz ģimenes valsts pabalstu nav personām, kuras Latvijā saņēmušas terminuzturēšanās atļauju.
- 2) Ņemot vērā to, ka Jasmīnai Latvijā ir izsniegta terminuzturēšanās atļauja, viņai nebūs tiesības uz ģimenes valsts pabalsta saņemšanu. Gadījumā, ja Jasmīnai tiks izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, viņa varēs pretendēt uz ģimenes valsts pabalsta saņemšanu par Latvijā dzīvojošo bērnu, savukārt tiesību uz ģimenes pabalsta saņemšanu par Filipīnās dzīvojošo bērnu viņai nebūs.
- 3) Tā kā Jasmīnai ir terminuzturēšanās atļauja, viņa nevar saņemt pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai.

3. piemēra izpēte. Sengors (*Senghor*) ir augsti kvalificēts darbinieks no Senegālas. Viņš ieradās jūsu (dalīb-)valstī pirms sešiem gadiem, saņemot pagaidu uzturēšanās atļauju, ko noorganizēja IT uzņēmums, kas viņu nodarbināja. Sengors (*Senghor*) nav precējies, un viņam nav bērnu, taču nesen viņam izdevās atvest uz jūsu valsti savu gados veco māti, atsaucoties uz ģimenes apvienošanu. Viņa 80 gadu vecā māte ir pilnībā atkarīga no Sengora (*Senghor*) ienākumiem. Pagājušonedēļ Sengors (*Senghor*) cieta nelaimes gadījumā darbavietā un vairs nespēj strādāt darbu, kurā viņu nodarbināja pēdējos trīs gadus. Viņš nolēma pieprasīt invaliditātes pabalstu, slimības pabalstu un ģimenes pabalstu.

- 1) Sengora tiesības uz pabalstu/atlīdzību sakarā ar nelaimes gadījumu darbā tiks izskatītas saskaņā ar likuma „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām”⁴¹ tiesību normām. Tiesības saņemt sociālās apdrošināšanas atlīdzību ir sociāli apdrošinātajam, kuram sakarā ar nelaimes gadījumu darbā vai arodslimību iestājusies pārejoša darba nespēja, darbspēju zaudējums

⁴⁰ Valsts sociālo pabalstu likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.168, 19.11.2002.[stājās spēkā 01.01.2003.]

⁴¹ Likums „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.179, 17.11.1995. [stājās spēkā 01.01.1997.]

vai nāve. Nelaiemes gadījumu darbā apliecina darba devēja sastādīts akts par nelaiemes gadījumu darbā. Persona var pretendēt uz sekojošiem sociālās apdrošināšanas atlīdzības sakarā ar nelaiemes gadījumu darbā pabalstu veidiem: slimības pabalstu, darbnespējas pabalstu, kompensāciju par papildus izdevumiem un pakalpojumiem ārstēšanās periodā.

- 2) Ņemot vērā to, ka Sengors bija darba ņēmējs, viņš ir sociāli apdrošināta persona Latvijā, tad viņam ir tiesības uz slimības pabalsta saņemšanu Latvijā.
- 3) Attiecībā uz darbnespējas pabalsta saņemšanu (invaliditātes pabalstu), Sengoram būs tiesības pretendēt arī uz to, ja Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija apstiprinās Sengora darbaspēju zaudējumu, nosakot darbaspēju zaudējuma procentus un invaliditātes grupu.
- 4) Sociālās apdrošināšanas atlīdzības apmērs ir atkarīgs no personas vidējās iemaksu algas, ko nosaka par 12 mēnešu periodu (izlaižot divus mēnešus pirms mēneša, kurā noticis nelaiemes gadījums darbā, iestājusies pārejoša darba nespēja) un ārstu komisijas noteiktajiem darbaspēju zaudējuma procentiem. Slimības pabalstu piešķir 80% apmērā no vidējās iemaksu algas un izmaksā, ja ir darba negadījums, sākot no 11. darbnespējas dienas. Maksimālais slimības pabalsta saņemšanas periods ir 52 nedēļas.
- 5) Lai saņemtu kompensāciju par papildu izdevumiem, kas saistīti ar ārstēšanos un medicīnisko rehabilitāciju, Sengoram jāiesniedz medicīniskā dokumentācija un maksājuma dokumenti, kas apliecina pakalpojumu/medikamentu izmantošanu un nepieciešamību.
- 6) Sengor mātei nebūs tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem, tai skaitā ģimenes pabalstiem, saistībā ar dēla iekļūšanu darba negadījumā.

7. STATISTIKA PAR SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS IZMAKSĀM SAISTĪBĀ AR MIGRĀCIJU

7.1. Sniedziet visus pieejamos datus par nodarbināto, bezdarbnieku un neaktīvo personu skaitu sadalījumā pa pilsonības grupām.

Tā kā trešo valstu pilsoņi Latvijā veido pārāk mazu Eurostat datu vērtību, nav iespējams veikt objektīvu trešo valstu pilsoņu nodarbinātības analīzi, kas ietvertu trešo valstu nodarbināto sadalījumu pēc valstiskās piederības. Nodarbinātības valsts aģentūra neapkopo statistiku par trešo valstu neaktīvajām personām.

Tabula 7.1.1.
Reģistrēto trešo valstu bezdarbnieku skaits pēc
valstiskās piederības, 2007-2012

Valsts	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Krievija*	549	1000	2267	2271	2068	1654
Ukraina*	54	104	215	236	174	149
Baltkrievija*	21	60	110	114	100	78
Moldova*	4	6	20	18	19	8
Armēnija*	...	8	10	15	17	14
Azerbaidžāna*	3	4	9	12	11	2
Gruzija*	...	3	10	11	13	12
Izraēla*	6	8	15	8	11	9
ASV*	2	4	4	3	2	2
Uzbekistāna*	2	2	8	4	2	5
Kazahstāna*	...	3	6	7	4	7
Pavisam reģistrēto trešo valstu bezdarbnieku skaits*	644	1220	2711	2728	2449	1973
Pavisam reģistrēto bezdarbnieku skaits Latvijā**	52321	76435	179235	162463	130296	104052

Datu avots:

*Nodarbinātības valsts aģentūra⁴²

** Centrālā Statistikas pārvalde

Tā kā Latvijā visvairāk uzturas trešo valstu pilsoņi no Baltkrievijas, Krievijas un Ukrainas, saprotams, ka arī bezdarbnieku pabalstu saņem biežāk šo valstu pilsoņi. Būtiski ir atgādināt, ka tiesības uz šo pabalstu līdz 2013.gada vidum bija trešo valstu pilsoņiem ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, šo personu laulātajiem, kuriem ir termiņuzturēšanās atļaujas un Krievijas, Ukrainas un Baltkrievijas pilsoņiem, kas ir veikuši sociālās apdrošināšanas iemaksas Latvijā, trešās valsts pilsoņiem, kuriem ir termiņuzturēšanās atļauja saistībā ar zinātnisko darbību vai, kuram ir Zilā karte (kamēr ir derīga Zilā karte) un cilvēku tirdzniecības upuriem. Trešo valstu pilsoņu - bezdarbnieku skaits būtisku pieaugumu piedzīvoja 2008. un 2009.gadā, kad sākās ekonomiskā krīze un bezdarbs pieauga arī Latvijas pilsoņu un nepilsoņu vidū. Bezdarba samazinājums par apmēram 25% ir vērojams 2012.gadā, kad Latvijas ekonomika sāka piedzīvot atlabšanu. Reģistrēto trešo valstu pilsoņu - bezdarbnieku īpatsvara palielinājums 2012.gadā attiecībā pret reģistrētajiem bezdarbniekiem kopumā skaidrojams ar Latvijas pilsoņu emigrāciju ekonomiskos nolūkos uz citām valstīm.

Tā kā atbildīgās iestādes neapkopo datus par trešo valstu pilsoņiem pēc to pilsonības un Eurostat datus pie trešo valstu pilsoņiem tiek pieskaitīti arī Latvijas nepilsoņi, tad nav iespējams sniegt analīzi par trešo valstu nodarbinātajām un neaktīvajām personām.

7.2. Trešo valstu pilsoņiem izmaksāto sociālās drošības pakalpojumu, tai skaitā veselības aprūpes pakalpojumu, apjoms Latvijā.

Latvijas izdevumi sociālajai drošībai ir zemākie starp Eiropas Savienības valstīm. Latvijas izdevumi sociālajai drošībai veidoja 15,1% no iekšzemes kopprodukta, savukārt pirkjspējās indekss uz vienu iedzīvotāju sociālās aizsardzības sfērā bija 30. 2011.gadā lielākā daļa sociālās drošības

⁴² Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēmā bezdarbniekiem tiek fiksēta informācija par klienta pilsonību un valstisko piederību. Statistikas dati par bezdarbniekiem tiek apkopoti vienu reizi mēnesī.

Tabulā ir apkopota informācija par bezdarbniekiem, kuri bija uzskaitē uz konkrētā gada beigām (31.decembrī). Ņemot vērā to, ka pilsonība un valstiskā piederība netiek iekļauta ikmēneša statistiskajās atskaitēs, tad dati par pilsonību un valstisko piederību ņemti no sistēmas uz atbilstošo atskaites apkopošanas brīdi – 2013.gada oktobri.

sistēmas izdevumu – 54,9% saistīta ar vecuma un apgādnieka zaudējuma pensiju izmaksu⁴³.

Līdzīgi rādītāji ir novērojami arī 2010.gadā, kad izdevumi vecuma un apgādnieka zaudējuma pensiju izmaksām veidoja 54% no izdevumiem, kas saistīti ar sociālo drošību, kas ir par 10% virs Eiropas Savienības valstu kopējā līmeņa. Latvijā netiek uzkrāti dati par to, kā trešo valstu pilsoņi izmanto sociālās drošības pabalstus. Eiropas migrācijas tīkla pakalpojuma sniedzēja sagatavotajos datos trešo valstu pilsoņu kategorijā ir iekļauti Latvijas nepilsoņi, kas liedz iespēju analizēt trešo valstu pilsoņu aktivitāti sociālās drošības sistēmas izmantošanā.

Pabalstu vai sniegtā atbalsta apmērs Latvijā netiek diferencēts atkarībā no personas pilsonības. Ja persona saskaņā ar normatīvajiem aktiem atbalstu ir tiesīga saņemt, tad tas ir pieejams tādā pašā apmērā kā Latvijas pilsoņiem vai nepilsoņiem.

⁴³ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-21112013-AP/EN/3-21112013-AP-EN.PDF

8. SECINĀJUMI

Izpētes darbā vienkopus ir apkopota informācija par sociālās drošības un veselības aprūpes sistēmas pieejamību migrantiem, kas ļaus ne tikai politikas izstrādātājiem gūt kopskatu par situāciju šajā jomā, bet arī atbildīgo iestāžu darbiniekiem sniegt profesionālākas konsultācijas imigrantiem. Nevalstisko organizāciju pārstāvji, izmantojot šo informāciju, spēs racionālāk plānot atbalstu imigrantiem, jo izpētes darbā tiek identificētas jomas, kurās atbalsts netiek sniegts vai arī tiek sniegts minimālā apmērā.

Sociālās drošības sistēmas pieejamību nosaka saņemtās uzturēšanās atļaujas veids un personas pakļautība sociālajai apdrošināšanai.

Ja persona ir obligāto valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veicēja (nodarbināta persona, vai brīvprātīgi veic obligātās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas), tad neatkarīgi no saņemtās uzturēšanās atļaujas veida (pastāvīgās vai termiņuzturēšanās atļauja), tā ir tiesīga saņemt sociālās apdrošināšanas atbalstu līdzvērtīgā apjomā kā Latvijas pilsoņi un nepilsoņi. Atsevišķām trešo valstu pilsoņu kategorijām ar termiņuzturēšanās atļaujām ir plašākas tiesības uz Latvijas veselības pakalpojumiem:

- Latvijas pilsoņu un Latvijas nepilsoņu laulātajiem, kuriem ir termiņuzturēšanās atļauja Latvijā, ir tiesības saņemt bez maksas grūtnieču aprūpi un dzemdību palīdzību no valsts pamatbudžeta un pakalpojumu saņēmēju līdzekļiem;
- Ukrainas pilsoņiem un Krievijas Federācijas pensionāriem, kuri saskaņā ar starpvaldību līgumā noteiktu vienošanos neatliekamo medicīnisko palīdzību var saņemt bez maksas.
- Cilvēku tirdzniecības upuriem, kuri ir saņēmuši termiņuzturēšanās atļauju un tā pavadībā esošiem nepilngadīgiem bērniem, ir tiesības uz bezmaksas neatliekamo medicīnisko palīdzību, primāro, sekundāro un terciāro veselības aprūpi.

Krievijas Federācijas militārajie pensionāri un viņu ģimenes locekļi un Ukrainas vai Ukrainas un Latvijas pensijas saņēmēji, var saņemt visa veida no valsts budžeta līdzekļiem apmaksātus veselības aprūpes pakalpojumus

līdzvērtīgi Latvijas pilsoņiem. Vairāku trešo valstu pilsoņiem pieejamo sociālās drošības sistēmas atbalsta pasākumu kopumu nosaka noslēgtie starpvalstu līgumi, kas novērš risku, ka šīs personas var zaudēt tiesības uz sociālo drošību un veselības aprūpi viņu izcelsmes valstī prombūtnes dēļ.

Attiecībā uz ierobežojumiem trešo valstu pilsoņu tiesībās, kas uzturas Latvijā, ir konstatēts, ka būtisku sociālās drošības sistēmas pasākumu kopumu nav tiesīgas saņemt atsevišķas personu ar termiņuzturēšanās atļaujām kategorijas.

Saskaņā ar tabulā 2. norādīto trešo valstu pilsoņi ar termiņuzturēšanās atļaujām nav tiesīgi saņemt pabalstus, kas tiek maksāti no valsts vai pašvaldību budžeta. Tie ir valsts sociālie pabalsti, valsts sociālie pakalpojumi, valsts sociālā palīdzība un veselības aprūpes pakalpojumi. Trešo valstu pilsoņu tiesības saņemt valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumus garantē sociālo iemaksu veikšana, tātad nepieciešama personas līdzdarbība (nodarbinātība) un šie pabalsti ir saistīti ar ilgstošu uzturēšanos Latvijā.

Vairāku trešo valstu pilsoņu grupām ar termiņuzturēšanās atļaujām pieeju sociālās drošības pakalpojumiem nosaka ģimenes locekļa uzturēšanās statuss Latvijā. Personas ar termiņuzturēšanās atļaujām, kas ir Latvijas pilsoņu vai Latvijas nepilsoņu laulātie ir tiesīgas saņemt grūtnieču aprūpi un dzemdību palīdzību, kā arī bezdarbnieka pabalstu, kuru aprēķina, balstoties uz personas veiktajām iemaksām. Krievijas militārie pensionāri un viņu ģimenes locekļi, kuri Latvijas Republikā uzturas ar uzturēšanās atļaujām, ir tiesīgi saņemt primāro veselības aprūpi. Cilvēku tirdzniecības upura nepilngadīgajam bērnam, kuram ir termiņuzturēšanās atļauja, ir pieejami valsts apmaksāti veselības aprūpes pakalpojumi.

Nacionālajos tiesību aktos, novērtējot sociālā drošības individuālos pieprasījumus, netiek piemēroti tādi izvēles (discretionary) kritēriji, kā piemēram, dzīvesvietas tests. Visiem pabalstiem, kas attiecīgajai trešo valstu pilsoņu kategorijai var tikt piešķirti, tiek piemēroti tādi paši kritēriji kā Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem.

Diemžēl Latvijā nav iespējams izvērtēt, kādu slodzi uz budžetu veic migrantu izmantotie sociālās drošības sistēmas un veselības aprūpes

pakalpojumi, jo netiek atsevišķi uzkrāta informācija par šīm izmaksām, līdz ar to nav iespējams veikt analīzi par biežāk izmantotajiem atbalsta veidiem un to ietekmi uz valsts un pašvaldību budžetu. Tā kā 2012.gadā Latvijā saistībā ar nodarbinātību tika izsniegtas un pagarinātas 2695 uzturēšanās atļaujas, nevar runāt par būtisku sociālā budžeta noslodzi.

Atbildīgajām valsts institūcijām būtu ieteicams izvērtēt iespēju uzlabot informācijas sistēmas, tā, lai varētu apkopot sociālo nodrošinājuma pabalstu saņēmējus pēc pilsonības, kas attēlotu imigrantu izmantoto sociālo drošības tiesību apjomu. Minētie uzlabojumi ļautu izmantot datus prognozēs par ietekmi uz valsts budžetu gadījumā, ja pieaugtu imigrācijas plūsmas.

Latvijas sociālās drošības un veselības aprūpes jomā nav izstrādātas speciālas administratīvas vadlīnijas darbam ar trešo valstu pilsoņiem, katrs lēmums tiek izskatīts individuālā kārtā.

Latvijas normatīvie akti, kas regulē trešo valstu pilsoņu nodarbinātību, ir paredzējuši vietējā darba tirgus aizsardzību, nosakot trešās valsts pilsonim minimālās izmaksājamās darba algas apmēru (Latvijā strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa iepriekšējā gadā). Tātad valsts sociālā nodrošinājuma pabalsti tiek maksāti no trešās valsts pilsoņa veiktajām sociālajām iemaksām, un tas nerada papildus slodzi valsts budžetam, tieši pretēji, pie nosacījuma, ja imigranti ilgstoši veic sociālās iemaksas no augstiem ienākumiem (jo īpaši augsti kvalificēti un tautsaimniecībā nepieciešami ārvalstu speciālisti), sociālā budžeta ieņēmumi varētu pieaugt.

Izpētes darbā ir noskaidrots, ka personas ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujām, kas ir sociāli apdrošinātas var izmantot tādus pašus MISSOC Rokasgrāmatā iekļautos atbalsta veidus kā Latvijas pilsoņi un nepilsoņi. Personām ar termiņuzturēšanās atļaujām ir pieejams šaurāks atbalsta veidu klāsts. Apstiprinājusies darba specifikācijā izvirzītā hipotēze, ka ne visus sociālās drošības sistēmas atbalsta veidus, kas pieejami Latvijas pilsoņiem, var izmantot visas trešo valstu pilsoņu kategorijas.

IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS

- ✓ Ārstniecības likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.167/168, 01.07.1997.[stājās spēkā 01.10.1997.]
- ✓ Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.80, 29.05.2002.[stājās spēkā 01.07.2002.]
- ✓ Imigrācijas likums.- Ziņotājs, Nr.169, 20.11.2002. – [stājās spēkā 01.05.2003.]
- ✓ Likums „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.416/419, 15.12.1999.[stājās spēkā 01.01.2000.]
- ✓ Likums „Par maternitātes un slimības apdrošināšanu”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.182, 23.11.1995.[stājās spēkā 01.01.1997.]
- ✓ Likums „Grozījumi Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.128, 04.07.2013.[stājās spēkā 18.07.2013.]
- ✓ Likums „Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.179, 17.11.1995. [stājās spēkā 01.01.1997.]
- ✓ Par cilvēku tirdzniecības upura uzturēšanos Latvijas Republikā. – Latvijas Vēstnesis, Nr.23, 08.02.2007. [stājās spēkā 22.02.2007.]
- ✓ Likums “Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.107, 07.07.2006.- [stājās spēkā 21.07.2006.]
- ✓ Par valsts sociālo apdrošināšanu.- Latvijas Vēstnesis, Nr.274/276, 21.10.1997.[stājās spēkā 01.01.1998.]
- ✓ Pilsonības likums.- Latvijas Vēstnesis, Nr.93, 11.08.1994.[stājās spēkā 25.08.1994.]
- ✓ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr.168, 19.11.2002. [stājās spēkā 01.01.2003.]
- ✓ Valsts sociālo pabalstu likums. – Latvijas Vēstnesis, Nr.168, 19.11.2011.[stājās spēkā 01.01.2003.]
- ✓ Ministru kabineta 2010.gada 21.jūnija noteikumi Nr.564 “Uzturēšanās atļauju noteikumi”.- Latvijas Vēstnesis, Nr.101, 29.06.2010. [stājās spēkā 01.07.2010.]
- ✓ Likumprojekta „Grozījumi Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā” anotācija
Pieejams:<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/E06C5041F0D6042FC2257B26003F9CC7?OpenDocument> [sk. 26.02.2013.]
- ✓ Par veselības aprūpi Latvijā. Pieejams: -
[http://www.vmnvd.gov.lv/lv/kontaktpunkts/852-veselbas-aprpe-latvij/par-veselbas-aprpi-latvij.\(sk.19.12.2013\).](http://www.vmnvd.gov.lv/lv/kontaktpunkts/852-veselbas-aprpe-latvij/par-veselbas-aprpi-latvij.(sk.19.12.2013))
- ✓ Situācijas raksturojums. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/165> [sk.12.08.2013.]
- ✓ Pabalstu veidi. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/222> [sk.13.08.2013.]

- ✓ Nodarbinātība, sociālās lietas un iekļautība. Pieejama <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catID=858&langID=en> [sk. 20.12.2013.]

Noslēgtie starpvalstu līgumi

- ✓ Latvijas Republikas valdības un Amerikas Savienoto Valstu valdības nota par savstarpēju pensiju izmaksu.- Latvijas Vēstnesis, Nr.15, 29.01.2003. [stājās spēkā 05.11.1992.]
- ✓ Krievijas Federācijas Valdības un Latvijas Republikas Valdības vienošanās par Latvijas Republikas teritorijā dzīvojošo Krievijas Federācijas militāro pensionāru un viņu ģimenes locekļu sociālo aizsardzību.- Latvijas Vēstnesis, Nr.144, 10.12.1994. [stājās spēkā 27.02.1995.]
- ✓ Latvijas Republikas un Ukrainas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr.138/141, 19.05.1998. [stājās spēkā 11.06.1999.]
- ✓ Par Latvijas Republikas un Kanādas sociālās drošības līgumu.- Latvijas Vēstnesis, Nr.205, 22.12.2005. [stājās spēkā 23.12.2005.]
- ✓ Par Latvijas Republikas un Baltkrievijas Republikas līgumu par sadarbību sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr. 200, 23.12.2008. [stājās spēkā 24.12.2008.]
- ✓ Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgums par sadarbību sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr.164, 22.10.2008. [stājās spēkā 19.01.2011.]
- ✓ Latvijas Republikas un Austrālijas līgums sociālās drošības jomā.- Latvijas Vēstnesis, Nr.30, 22.02.2012. [stājās spēkā 01.01.2013.]